

צעד אחד קדימההסכנות שבתנועת ברסלב המודרנית

11	להיות משונה.....	1	הקדמה.....
11	הרגיל להתנהג באופן משונה.....	2	הוכחותיהם.....
12	מלבוש חריג.....	2	התפתחות המחלוקת.....
12	שאל.....	4	הסכנות.....
12	נ נח נחמ נחמן מאומן.....	4	זלזול ברתיעה מעבירות.....
12	מצוות חדשות.....	5	פדיונות וצדקה.....
13	אומן.....	5	זלזול בלימוד התורה.....
14	לא להתרפא.....	6	לימוד קבלה.....
15	התבודדות.....	7	זלזול בחכמים.....
15	שמחה.....	8	השלכת השכל.....
15	מיסיונריות.....	8	אבדן המסורת.....
17	תשובה לקונטרס "צעד אחד פנימה".....	9	ירידה במקום עליה.....
20	תמצית הקונטרס המבאר מדוע לא לנסוע לאומן.....	9	גאווה.....
		11	קתוליות.....

הקדמה

השעה שתיים אחר חצות ליל, קול זעקה נשמע באחד מרחובות רכסים הדוממים: "נחמן בן פייגא". האם רכסים תמשיך להיות ממלכת התורה בצפון אשר עד היום היתה מונהגת על ידי תלמידי חכמים, או שמא תהפך להיות מקום שלטון לאנשי ברסלב - כלשון אנשיהם: "נצחנו וננצח", "התחלנו את המלחמה השקטה"?

בקונטרס זה לא באנו למתוח בקורת על רבי נחמן מייסד קבוצת ברסלב שהרי אין אנו ראויים לכך, וגם לא באנו למתוח בקורת על מנהיגי ברסלב בהווה ולא על ההולכים אחריהם, אלא רק להצביע על קלקולים מסויימים בהשקפה ובהתנהגות שמאפיינים אנשים רבים שהצטרפו לאנשי ברסלב, אשר ניכר בהם שמקיימים את מצות רבם "להשליך את השכל" וכלל אין מפעילים את חוש הביקורת הטבוע בבן תורה - ובכך מהווים סכנה לעצמם ולאחרים, סכנה המתפשטת במהירות ונוגסת באנשים רבים שעד לעת הזאת היו רגילים להיות מונהגים על ידי תלמידי חכמים שלא השליכו את שכלם. אנשי ברסלב שקראו את החוברת לא יכלו להשתחרר מהתחושה שחוברת זו מהווה ביקורת על עיקר תנועתם, ועל כך יצא קצפם, לכן מודגש כאן שכל מטרת הרקע ההיסטורי שיובא להלן וכן כל מטרת הציטוטים אינה כדי להכפיש את ציבור עובדי השם באמת המדקדקים בקלה כבחמורה אלא רק את המשובשים שבהם אשר נוטים לזלזול חמור בחכמי ישראל, בלימוד שאר חלקי התורה, שנוהגים להתפלל לרבי נחמן במקום להקב"ה, שמפריעים את מנוחת השכנים בהתבודדות קולנית, וכן שאר ההנהגות שנמנות בקונטרס זה - אשר בעיניים הוכפש שם ברסלב.

אכן - יתכן שמי שבמשך עשרות שנים מילא כרסו בש"ס ופוסקים עשוי להפיק תועלת מלימוד בספרי ברסלב - אשר תהווה עבורו **תוספת** לעבודת השם, בדומה לליפתן הממתק מעט את סוף הסעודה, אולם מי שעדיין לא הגיע למדה זו עלול להנזק מההשתייכות לתנועה זו באופן חמור שהרי עלול להתייחס להנהגות ברסלב כ**תחליף** לעבודת השם [בדומה למי שעיקר מזונו הוא סוכריות], ובכך מאבד את הפרופורציות המאוזנות, כפי שיתבאר.

קונטרס זה אינו מיועד לקריאה על ידי מי שנמנה על אנשי ברסלב מאחר ואינו מסתבר שיראה בנאמר כאן ביקורת בונה אלא התקפה ומחלוקת, ובהתאם לכך אינו מסתבר שיפנים את המסרים המועברים בו, אלא הקונטרס מיועד למי שעדיין מסוגל לבחון דברים באובייקטיביות כדי לנסות ולנתח מה הוא רצון השם ממנו, וממילא לא יכשל ולא יכשיל; ואכן - לאחר שהקונטרס נגנב ע"י אנשי ברסלב יצאו הם מכליהם, ובמקום להשקיע מאמץ לשפר את דרכם - התרכזו באיומים אנונימיים, ואחד מהם אף איים שימסור אותי למשטרה בעוון "הוצאת דיבה על עדה קדושה בישראל שאין איש החולק על דרכה".

כתב הרמב"ם (תחילת פרק ו' מהל' דעות): "דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר ריעיו וחביריו, נוהג כמנהג אנשי מדינתו, לפיכך צריך אדם להתחבר לצדיקים ולישב אצל החכמים תמיד כדי שילמוד ממעשיהם, ויתרחק מן הרשעים ההולכים בחשך כדי שלא ילמוד ממעשיהם", ויוצא מדברי הרמב"ם שאדם העומד לקבוע את דירתו במקום מסויים צריך להביא בחשבון שבדרך הטבע לבסוף ינהג ויחשוב כמו אנשי המקום, ואם דרכם אינה דרך טובה לא יוכל לומר "חשבתי שלא אהיה כמותם", והוא דומה למי ששכר דירה מעל רחוב סואן שלא יוכל לטעון שחשב שתריסי המרפסת לא יתלכלכו בפיה המכוניות; ממילא ניתן ללמוד על הסכנות הצפויות למי שמצטרף לאנשי ברסלב מתוך בחינת ההתנהגות המצויה של אנשי קבוצה זו אף אם לא לכך התכווין מייסדם.

קונטרס זה אינו מתיימר לשפוט מה היתה כוונת מייסד הקבוצה, ולא מה כוונת מנהיגיהם המודרניים, אלא רק לבחון את הסכנות הצפויות למצטרפים לאנשי ברסלב, כדי שהמצטרפים להם לא יהיו כאותו החייל שהצטוו להעפיל לראש הגבעה ולא טרח ללמוד את מיקומם של המוקשים המוסתרים בנתיב העפלתו כדי שיוכל להזהר מפניהם, ולא לחינם מפורסם בשם רבם "כל העולם כולו גשר צר מאד" - אלא שלדברינו העיקר אינו לא לפחד אלא לא ליפול מהגשר.

הוכחותיהם

כששאלתי אחד מאנשי ברסלב על אלו הוכחות הוא מבסס את אמונתו, שהרי בנוהג שבעולם מי שמשקיע את כל כספו בבורסה וגם משעבד לכך את דירתו לא יתן את כספו למשקיע שישקיע עבורו אלא אם כן יהא ברור לו מעל לכל ספק שאדם זה הוא מהימן ובעל נסיון והצלחה בהשקעות - תמה על השאלה, והשיב "הרי יש כאן אור גדול", ועמדתו והשתוממתי שהרי ב"אור גדול" מצטיינת לא רק ברסלב, כי הרי ידוע שגם מי שמתקדם בתהומות כתות המזרח זוכה לתחושת אור אשר אין בינה לבין האמת האלקית שום קשר, ואדרבה היהדות המקורית לא הצטיינה דוקא באור גדול אלא בעמל רב להזדכך ולהתקדם.

אחרים אומרים שכל הקורא בספרי רבם רואה שכך האמת, ותמהתי כיצד מהמרים על כל ישותם ללא הוכחות מוצקות לצדקת דרכם, כפי שכתב הרב הירש (במדבר ט"ז ד') "אמיתה של עובדה יכולה להיות מוכחת רק על ידי עובדה ולא על ידי ראיות התלויות בסיבות פנימיות, סיבות פנימיות יכולות להוכיח שהעובדה היא סבירה או נחוצה אך לעולם אין בהן כדי להוכיח שהעובדה היא אמת" - ולכן אינו מובן מנין לוקחים הם את הבטחון להכפיש את מי שאינו מאמין באמונתם ולכנותו "סטרא אחרא", "קליפה", וכדו'.

כאשר את ההוכחות מבססים על הכתוב בספריהם לעולם אין אפשרות להכחישם כי כל מה שתאמר הוא דוקא ראייה לאמיתות דרכם, כגון אם תאמר להם שגדולי הדור חולקים על דרכם יאמרו לך שזו הוכחה לאמיתות דרכם כי הרי רבם כבר אמר שהיצר הרע העמיד מפורסמים שחולקים עליו (חיי מוהר"ן תקל"ז), ושמי שטוען כנגדם הוא "המפורסמים של שקר שיש להם שם ופרסום בעולם" (חיי מוהר"ן ר"ב) ומש"ד יחזיקו "לקוטי מוהר"ן כ"ח), ובאחד מעלוניהם כתבו שהחולק על רבם דומה הוא לקרח שהיה תלמיד חכם וחלק על משה רבינו שהיה צדיק האמת - ועל ידי שמגינים על עצמם במנגנון הגנה זה דומים הם לנביא שנותן אות לאמיתות נביאותו שבחודש תמוז הקרוב יהיה חם - שהוא דבר שפשוט שיקרה גם אם אין הוא נביא אמת, ומה ההוכחה.

התפתחות המחלוקת

מי שמתבונן במספרם ההולך וגובר במהירות מדהימה של אנשי ברסלב, ומי שאינו שומע מילת גינוי פומבית לדרכם מפי גדולי הדור [אין לנו השגה בדעתם הרחבה של גדולי הדור ולא בשיקוליהם, אולם מ"מ ידוע בבירור שחלק מחכמי הדור אינם מודעים לקלקולים שבהנהגת אנשי ברסלב, ושחלק מאלו שמודעים לכך מגנים מאד את דרכם בצנעה אך שותקים בפרהסיא כדי שלא יתקלקלו עוד יותר אם יחרימו את דרכם בגלוי, וכדי שאנשי ברסלב לא יצאו למלחמה גלויה] - עלול לחשוב שדרכם צלחה כבר מתחילת הווצרם, אלא שלא כך היו פני הדברים:

כבר בעוד רבם חי רבים התנגדו לדרכו, דודו הר' ברוך דחפו עד שכמעט נפל מן העליה לאחר שהעיד על עצמו שהגיע למדרגת הבעש"ט כבר בגיל י"ג (אבנ"ה ברזל ט"ו), ובעצמו אמר "כמה פעמים חזר בעצמו על דברי העולם שאומרים עליו שאין כאן ממוצע, רק או שהוא ח"ו כמו שהמתנגדים בודים עליו, ואם הוא להיפך שהוא באמת צדיק - אזי אינו כשאר צדיקים רק הוא חידוש נפלא ונורא ונשגב שאי אפשר לשער במוח אנושי כלל" (חיי מוהר"ן רס"ב [המקורות המצוטטים במאמר זה מהספר חיי מוהר"ן בחלקם נמצאים רק במהדורה שאינה מצומצמת (מהד' בית שמש, תשס"ה) שאינה מצויה לכולם]); אינו תמוה שחלקו על רבם רבות מאחר והכריז על הסבא משפולי שהוא סבא דטומאה, אבי אבות הטומאה (חיי מוהר"ן ק"ג), ועוד על רבים שאף ששברו את התאוות אבל עדיין נשאר בהם קצת ריח שאינו טוב (חיי מוהר"ן רל"ד), וגם אלו ששיבחו מאד לא שכח להזכיר שסוף סוף הם מן הכתפיים ומטה והוא מן הכתפיים ומעלה (חיי מוהר"ן רס"ז).

רבם לא נתפרסם חוץ לגבולו, ולא היה מן המפורסמים שבאותו דור, ומה שנתפרסם בקצת מקומות לא היה זה אלא מפני המחלוקת שקמה עליו, ומן הכתוב בספריהם תוכל ללמוד שרבו מאוד המתנגדים אליו [בחוברת "צעד אחד פנימה" טען שיש כאן סתירה בין האמור שלא היה מן המפורסמים לבין זה שרבו המתנגדים אליו, והשבתי שלא התפרסם מחוץ למקומו, ושאינו מקומו חלקו עליו] ולכן הוצרך לעזוב את זלטופוליה שכל העיר קמה עליהם, ורק בברסלב הייתה להם מנוחה נורק לאחר פטירת רבם כשהחרימו אותם היו רדופים יותר ויותר, ואף בעיר ברסלב קמו עליהם] - אלא שלא התבאר בספריהם על מה רדפום כל כך; בחיי מוהר"ן (קכ"ב) כתב שבשעת המחלוקת - הסבא מְשפּוּלִי אמר שיביא אגרות מכל הצדיקים המפורסמים נגד רבי נחמן, ולמעשה האגרות הגיעו מכל המפורסמים בעד רבי נחמן, ומונה את כולם: "הרב לוי יצחק מברדיטשוב, והרב החסיד רב גדליה מליניץ והרב הקדוש דודו ר' ברוך והרב החסיד רבי זאב מטשארני אוסטרע והרב הקדוש ר' אברהם קליסקר מארץ ישראל ומחותנו ר' ליבוש ומחותנו ר' אברהם דב כולם כתבו אגרות בכבוד גדול ובאהבה עצומה לרבינו וביזו את הזקן", וגם אותם שבעה שְׁמְנָה אין כולם מן המפורסמים, ושניים מתוכם הם מחותניו, והשלישי היה בארץ ישראל ולא ניזון אלא משמועות, והרביעי הוא דודו רבי ברוך שלבסוף היה מן המתנגדים לו - מה גם שלא מצינו שיצאו בגלוי להלחם מלחמתו רק שלחו לו אגרות. בהוצאה ראשונה של הספר ליקוטי מוהר"ן שהיתה בחיי המחבר לא הודפסה שום הסכמה, אך אחר פטירתו נמצאו חמש הסכמות שבאו לידו קודם ההדפסה אך לא הדפיסן - וכולן באו ממרחק כמה מאות קלומטרים מאיזור מגוריו של רבי נחמן, ולא נמצאת שום הסכמה מאזור מגוריו, ובשתיים מתוך החמש מבואר שכלל לא הכירוהו.

בשנת פטירת רבם היו על ציונו בראש השנה רק כששים מאנשיהם, ואף הם לא היו בעלי חשיבות "כי מתחילה היה קשה לו קצת מפני מה אין להם חשיבות בעולם" (שיחות הר"ן קצ"ח), ואפילו בניהם בדרך כלל נטשו את דרך אבותם; היו רדופים בחרמות ונידויים, כגון החרם המובא על שם הרב משה צבי מסאווראן: "מודעת זאת בכל הארץ כי קמו חסידי ברסלב תחת אבותיהם תרבות אנשים חטאים, חוטאים ומחטיאים את הרבים, על כן הנני מזהיר את הסרים למשמעתי להרחיק את הרשעים האלה בכל מיני הרחקות, לא תתחתנו בהם כי אסורים המה לבוא בקהל ד', מלמד מעדת הברסלבים לא ילמד את בנכם תורה כי תיהפך למינות במעינו, שוחט ברסלב שחיטתו פסולה, שליח ציבור לא יהיה מעדת הזרים האלה כי תפילתו תועבה, כללו של דבר התאמצו לשובור להם כל מטה לחם, כל המרחם עליהם אסור לרחם עליו וכל השומע ישלח ד' ברכה בכל מעשי ידיו והוא בן עולם הבא" (אינני יודע היכן הנוסח מודפס אולם גם אנשי ברסלב מודים שכך נוסח החרם). סכנות עברו עליהם וירדו לחייהם "המתנגדים נתישבו בדעתם בלי להשתדל עוד בעצת המסירה, רק הסכימו עצה אחרת בפשיטות להרוג את מוהרנ"ת [רבי נתן שטיינהארץ - מוסר השמועה העיקרי של רבם, והוא שכתב את ספריהם מפי רבם], ויבזו בעיניהם לשלח יד במוהרנ"ת בעצמו רק את כל הנקרא בשם ברסלב מצוה גם כן להרוג ולשפוך את דמו בחנם על לא דבר... ויכתב ככל אשר צוה הרב הנ"ל לראשי חסידיו הנמצאים בכל הערים האלה על אודות חסידי ברסלב בזה הלשון להדפס לרדפם להומם... היו יורדים לחייו של מוהרנ"ת ולקפח פרנסתו... וברוב רדיפתם את מוהרנ"ת ואת אנשיו הרבה הרבה לשובור ולהרוס אותם ואת פרנסתם עד קצה האחרון כי רק חמשה אנשים בברסלב עמדו בנסיון ונשארו בעבודתם את השם יתברך כמקדם... מרוב ההכאות והעינויים שענו אותו נחלה מתחת ידם בחולי נופל... קשרו אותו למצבה על בית החיים ואמרו לו שאם לא יקלל את מוהרנ"ת יניחוהו שם בלילה" (ימי התלאות ט"ו, י"ז, י"ט, כ') [וראה שם באורך רב עניני המסירות ונסיגות לרצח, וענינים זריקת אבנים וכדו', ולעומתם את תגובות הברסלבים בקללות ויחודי שמות קדש כדי שרודפיהם ימותו, וכדו'], וענינים מרודים היו כי לא נתעסקו עמהם במסחר, גם ספריהם היו נשרפים ונרמסים ברגליים.

בדורות האחרונים כבר לא רדפום, וספריהם על פי רוב נגנזו ולא נשרפו אך גם היום שאר החסידויות בד"כ אין מתחתנים עמהם [בחוברת "צעד אחד פנימה" טען שהמחלוקת שקטה מזמן וכעת חסידות זו זוכה לאהדה רבה - ודבריו הם סילוף היסטורי, ומה שציטט מרבי מאיר שפירא שהיה משתתף בתפילות - אינו ראייה שהיה מסכים עם דרכם אילו היו מתנהגים שלא כראוי, ומה שהביא מרבי צדוק הכהן ומרבי שלום מאסקאוויטש משך ומרבי חיים פלאגי ששיבחו את תורתו של רבי נחמן אינו מהווה הסכמה לשיבושי הדעת המצויים אצל רבים מאנשיהם כיום]; האודסר העיד על עצמו שהמפגש הראשון שלו עם ספרי ברסלב היה כשמצא בין פחי האשפה את ספר השתפכות הנפש, וכשהתחיל לנטות לדרך זו פנו להוריו ואמרו "עכשיו עוד אפשר להציל אבל אחר כך כבר יהיה מאוחר בבחינת 'כל באיה לא ישובו'", ואביו התחנן לפניו "כל חסידות אך לא ברסלב", ואיים שאם לא ישמע ידחהו מעל שולחנו, ועד לפני כשלושים שנה כמעט והיו יושבים שבעה על מי שנטה לדרך זו; האדמו"ר מסקווירא זצ"ל בארה"ב שהיה נחשב לגדול בין האדמו"רים החזיק באופן קבוע ספר לקוטי מוהר"ן על שולחנו כשהוא קשור בצורה שאי אפשר לפותחו ולקרות בו כדי לפרסם הדבר שאין לקרות בו כלל, וכן ידעתי על אחד מחכמי המחשבה המפורסמים בדורנו שנטל בפרהסיא ספר ליקוטי מוהר"ן ודרך עליו.

בשנים האחרונות הזדמנו לאנשי ברסלב שני תנאים יוצאים מן הכלל להרחיב את שורותיהם: א' - רבבות בעלי תשובה נוספו לכלל ישראל שאין להם מסורת אבות, וגם אינם מודעים לכך שהנהגות ללא מסורת איש מפי איש אינן יהדות אלא פולקלור - ולכן נוחים הם להשפעה לאחר שפגה תחושת הרוממות המאפיינת בעלי התשובה בתחילת דרכם וכעת צמאים הם לריגושים חדשים כפי שהורגלו בעברם, ב' - מסך הברזל ברוסיה קרס וכבר אין מעצור לאיש מלהגיע לאומן בראש השנה בהמוניהם, ובכך העליה לציון רבם הפכה לחוויה מרגשת עת רבבות אנשים מתפללים יחד, ומי פתי יפסיד חוויה מרגשת זו אף אם עדיין אינו נמנה על אנשיהם.

מאחר ואנשיהם שלוחים בתחושת שליחות להפיץ את אמונת רבם לכן הם משקיעים זמן וממון רב ב'מצות' ה"הפצה" ודרכם צלחה ביותר. את המחלוקת עמם הם מסבירים כדבר שנגמר לפני דורי דורות, ותולים את המחלוקת בחשד שוא שאינשי דלא מעלו עוררו כפי שכבר חלקו בזמנו על הרמב"ם, ואם עדיין מאן דהו יפקפק על דרכם במקרה הטוב ירחמו עליו שעדיין לא זרח עליו האור, ואם בעל השפעה הוא וישמיע את פקוקו ברבים כבר יאמרו עליו שבעל מחלוקת הוא, ואף יאשימוהו בכפירה, ואם החולק עליהם יהיה מגדולי הדור יכונה על ידם "מנהיג של שקר", "סטרא אחרא", "קליפה" וכדו', וכל זאת נחשב בעיניהם סיוע לדרכם שהרי רבם כבר צפה מראש שיחלקו עליו, ואמר ש"על הבעל דבר קשה לו מאוד לטרוח עם כל העולם להטעותם מדרך הישר על כן העמיד מפורסם אחד במקום פלוני ומפורסם אחד במקום פלוני" (חיי מוהר"ן תקל"ז).

לפני מספר שנים הגר"י כהן שליט"א [ראש ישיבת אור יקר בצפת] לא יכול היה לעמוד מנגד כששלושים מתלמידיו הושפעו להצטרף לאנשי ברסלב, וגם ניסו לקיים את תורת רבם ולהפיץ את האמונה בו לשאר תלמידי הישיבה - על כן כתב קונטרס המיועד להפצה פנימית בלבד לתלמידי ישיבתו; בקונטרס מובאים ציטוטים רבים מכתבי ברסלב המעוררים תסיסה אצל מי שאינו נמנה על אנשיהם; קונטרס זה נגנב מהישיבה על ידי אחד מאנשי ברסלב שביקר שם, והופץ על ידם בקול רעש גדול, ואך גרם לפירסומו. המלחמה שהוכרזה על הגר"י כהן שליט"א בקיץ תשס"ו כללה דברי גינוי קשים ביותר בנוסח חילוני על גבי קירותיה של צפת, איומים נבולי פה וקללות.

מאחר ולא היה נראה שגדולי הדור שליט"א יגנו את הגר"י כהן על קונטרסו על כן הגו אנשי ברסלב רעיון - הם כתבו קונטרס גינוי לברסלב, ובו מילים חריפות [ואף כינו את מוהר"ן "נאף"], והראוהו לחברי הבד"ץ ולעוד רבנים - וממילא זכו שכשבחשדש אלול תשס"ז חכמי הבד"ץ כתבו מכתב נגד הקונטרסים "בדברי הבל וגנאי נגד הקדוש רבי נחמן" - ממילא הציבור הוטעה לחשוב שכונתם גם לקונטרס של הגר"י כהן, וכן כתב הרב וייס במכתבו "הביאו לפני אנשים חשובים מאד ספרי הצדיק הקדוש רבי נחמן מברסלב צוק"ל ועליהם כתבים של קללות ובזיונות רח"ל, ודברים אלו הם פירות של קונטרסים שהודפסו בדברי לעג וקלס על הצדיק"; אמנם לשקר אין רגליים ואחד מראשי החותמים על המכתבים כתב לגר"י כהן "ההודאה שפרסמו הבד"ץ ביום ה' ט"ז אלול תשס"ז בחריפות נגד קונטרסים עם חירוף וגידוף כפשוטו על רבי נחמן מברסלב ועוד צדיקים - לא נתכוונו

להרב ירמיה כהן שליט"א או הישיבה שלו, ולכן לא הזכירו שמו או הישיבה בצפת"; אחד מחכמי בני ברק הוטעה על ידם ונתן בידם כתב הקורא להשקטת המחלוקת, ובנו אף הוסיף בשולי המכתב שאפילו עובדים ע"ז כדור אנוש הנח להם למען השלום - ולאחר שהבין שהשתמשו בו בהטעיה הביע את צערו [את תגובתו של הגר"ע יוסף שליט"א ראה בעמ' 10].

עוד הפיצו דף בשם "אמת מארץ תצמח" המצטט ציטוטים רבים המאשרים שגדולי ישראל התייחסו לכתבי רבי נחמן בהערכה, אלא שלא שמו לבם שלא היה בהם שום ציטוט הלקוח מספר שניתן להביט בו ולבחון באלו הקשר נאמרו אלא רק ציטוטים בעל פה שכלל אינו ברור אם היו ונבראו או שמא רק משל היו או שהוצאו מהקשרם, וגם לא שמו לבם שכל הציטוטים הם בני לפחות עשרים שנה, כלומר שהם אולי מביעים אישור לכשרותו של רבי נחמן אך לא לכשרותם של המעשים הנעשים בשנים האחרונות על ידי אלו המתהדרים בכותרו, ובודאי שאין בהם מענה לתמיהות שהעלה הגר"י כהן שליט"א. כמו כן קבוצה מאנשיהם בארגון חסידי ברסלב "כפר שלם" הוציאה קונטרס "דע מה שתשיב לאפיקורוס" המבאר כמה גדולי ישראל שייכו את הבנת רבי נחמן כחכמת האמת ובמסור, ועוד שם ציטוטים רבים מחכמי התלמוד ומבעלי הקבלה כגון המהרש"ל והרמח"ל המשבחים את עצמם - וממילא הסיקו שכשאדם גדול משבח את עצמו בשבחים מופלגים אין בכך סתירה לענותותו [אמנם המתבונן בציטוטים שציטטו יראה שכל הציטוטים מהמהרש"ל, וכמעט כל הציטוטים מהרמח"ל (פרט להיכן שאמר שבעלי ריבו הם כקליפת השום לפניו ושנקודה מסוימת כל חכמי ישראל לא יוכלו לברר) וציטוט אחד מבעל האור החיים הקדוש ואחד מבעל יסוד ושושן העבודה מזכירים שבחים שאחרים שיבחו אותם ולא מה שאמרו על עצמם]. דומה הדבר שדיון זה מיותר לגמרי שהרי אין לנו נפ"מ בניתוח אישיותו ומניעיו של רבי נחמן, ואף אין אנו רשאים לעשות כן מאחר ויש מגדולי ישראל ששיבחוהו, ואף החולקים מודים שחכם עמוק היה, אלא שאין בכך כדי להעניק הכשר לכל מיני מעשים שאנשי רגילים לעשות בשמו, ואשר הם מנוגדים למסורת היהדות, ועל כן אין ענינו של קונטרס זה לדון ברבי נחמן עצמו אלא במעשים שחלק מאנשי עושים בהאמינם שבכך מקיימים מצות רבם, ויהא זה חלקנו בהשקטת המחלוקת ובתיקון העיוותים. יתכן שהסתת הדיון לאישיותו של רבם הזיקה יותר ממה שהועילה מאחר ואנשי מדמים שאם הצליחו להשיב על הטענות שעל רבם, וכן אם מצאו מחכמי הדורות ששיבחו את רבם - פטורים הם מלתקן את העיוותים שבדרכם, ודומה הדבר למי שנשאל אם מותר להחזיר תבשיל בשבת מעל פלטה חשמלית והאריך להוכיח שאין איסור להשתמש בחשמל המיוצר בשבת - אך התעלם מהשאלה המרכזית אם הפלטה נחשבת ככירה גרופה וקטומה.

קונטרס זה "צעד אחד קדימה" נכתב לא כדי לנגח את אנשי ברסלב מאחר וידוע שלא יטו את אזנם אליו, אלא להתריע את מי שעדיין לא הצטרף לתנועתם מהסכנות האורבות לו; התכנון היה שלאחר סיום ההגהות וההתייעצות עם תלמידי חכמים - יועבר הקונטרס לאחד מחכמי ברסלב כדי לזקקו מטעויות, ומאחר שאין מטרת הקונטרס לתקוף את תנועת ברסלב אלא רק את המשובשים שבה - מן הסתם גם הם יחפצו בהפצתו, אלא שהקונטרס נגנב ממני והופץ עוד לפני גמר ההגהות, ואף הפיצו חוברת בשם "צעד אחד פנימה" האמורה לתת מענה לטענות, והערותיו שולבו בהוצאה זו של הקונטרס עם התיאסויות.

כללו של דבר - קבוצת ברסלב מעולם לא קבלה הכשר גורף לדרכה, ובפרט לא בשנים האחרונות עת הפכה לתנועה המונית סוחפת אך עדיין לא גדולי הדור מדריכים את דרכה [וגם לא ראינו כינוסים של קדושה כגון סיום ש"ס וכדו' של אנשי ברסלב שנוכחו בהם גדולי התורה המקובלים], ובידינו ליקוט תגובות חריפות מאד של גדולי הדור על תנועת ברסלב המודרנית, אלא שאין אנו רשאים לפרסמם [אנשי ברסלב מדמים שגדולי הדור מרצים מתנועתם, אך כל מי שזכה לשמשם יודע שרחוק הדבר מלהיות אמת].

הסכנות

בקרב אנשי ברסלב נפוצות כמה הנהגות וכמה דעות אשר מהוים סכנה לעולמם היהודי, ואף שפשוט שאין הכוונה שכולם לוקים בכך [וגם אין הכוונה לומר שכל מי שאינו נמנה על אנשי ברסלב אינו לוקה בכך] - אך מאחר וסכנות אלו מצויות מאד בקרבם, ומקבלות חיזוק מכתביהם - לכן יש למצטרף אליהם להזהר מאד לבל יפול לבורות אלו.

זלזול ברתיעה מעבירות

פשוט שהרגלי השמירה על נקיון הבגדים השתנו מאז ימות חז"ל שהרי פעם הכיבוס והגיהוץ היו כרוכים בטורח עצום וממילא שמרו על הבגדים היטב שלא יתלכלכו [ולכן לא התירו לכבס למי ששני בגדיו התלכלכו במועד], אך לנו יש מכונות כביסה ומייבשים ומגהצי קיטור, וגם סוגי הבגדים המודרניים מתכבסים ומתגהצים בקלות - וממילא הורגלנו שלא לשמור על נקיון הבגדים כבימי חז"ל [בחוברת "צעד אחד פנימה" השיב על המשל שמי שאין לו אפשרות לכבס את בגדיו מתיאש מלשמור על נקיונם - אמנם דבריו נכונים רק לאחר שכבר הוא מלוכלך אך לא לפני כן, וד"ק]. כן הוא לגבי הרתיעה מעבירות - אילו יצויר שעונשן של העבירות היה מידי ומוחשי הרי שהיה בכך כדי להגביר את השמירה שלא לבא לידי חטא, אולם הבטחה שעבירות חמורות יכולות להתנקות בקלות ובמהירות - אף שאין בה כדי להתיר לעבור את העבירות אולם פשוט שמפילה היא את מחסום הרתיעה מפני העבירה, ולכן פשוט שלאחר שמבואר בספר הזוהר שלחטא הנעורים כמעט ואין תיקון [אף בתשובה] וזכה רבי נחמן לחדש לו תיקון קל פשוט ומהיר על ידי קריאת עשרה מזמורי תהילים "כבר הבטיח רבנו ז"ל בחייו וייחד שני עדים כשרים על זה שכשיסתלק כשיבואו על קברו ויתנו פרוטה לצדקה ויאמרו אלו העשרה קפוטל תהלים הנרשמים אצלנו בשביל תיקון למקרה לילה ר"ל - אז יניח רבנו עצמו לאורך ולרוחב ובודאי יושיע לזה האדם, ואמר שבהפאות יוציא אותו מהגיהנם אפילו אם יהיה אותו האדם איך שיהיה, אפילו אם עבר מה שעבר - רק מעתה יקבל על עצמו שלא ישוב לאולתו חס ושלום" (ח"י מוהר"ן רכ"ה) - הרי שהרתיעה בפני עבירה זו התרופפה, ואין זה רק משל אלא מציאות כואבת כידוע מעדותם של כמה נערים [בחוברת "צעד אחד פנימה" השיב שמטרת התיקון הוא למנוע יאוש מהשוגגים בחטא זה - ויש להשיב שמועטים האנשים בדורנו שנופלים לדכאון לאחר שחטאו, וממילא התיקון אינו נצרך

ואף מוזיק הוא בכך שמרפה את הרתיעה מהעבירה; עוד כתב שהתיקון הוא גילוי שקיבל רבי נחמן - ויש להשיב שהנידון אינו אם הגילוי אמיתי אלא שבדורנו תועלתו מועטת ומקו גדול]. עוד אמר רבם שלמתקרבם אליו מובטח ניקוי מהיר מהחטא "אני נהר המטהר לכל הכתמים" (חיי מוהר"ן של"ב), "מה אתם יכולים לעשות תשובה, וכי מספיקים ימיכם וכוונתם לתקן אפילו פגם אחד ממה שקלקלתם? רק אני עושה תשובה בשבילכם ויש לאל ידי לתקן הכל - כל מה שקלקלתם עד הנה, רק העיקר שמעתה לא תעשו עוד, ואפילו מהיום והלאה איני מקפיד על השגגות שתעברו ח"ו רק העיקר שעל פ' תשמרו עצמכם ממזיד" (חיי מוהר"ן ד"ש), וכיצד ניתן להניח שהרתיעה מהחטא תשמר לאחר הבטחות נפלאות אלו [פרט לאצל ברי הדעת].

איסור תורה הוא לכהן להכנס לקבר, ולהלכה אין היתר לכהן להכנס גם לקברי צדיקים, אמנם מצאנו ש"הרב מחראקוב היה כהן ובא לאומן כל פעם ובפרט על ר"ה, ובשום פעם לא נכנס לפניו על ציון הקדוש מפני שהוא כהן, ואנ"ש דברו אתו כי קברי צדיקים אינם מטמאים ומנהג כל אנ"ש ליכנס אפילו הכהנים... והשיב לו ר' שמשון שאם היה חולה מסוכן שאין רפואה למחלתו ורק בבית הקברות יש רופא מובהק שבדאי בלי ספק ירפא אותו בשלמות - האם היה הולך או היה מוכרח למות, כן הוא בדבר הזה שחול' הנפש אנו בתכלית ויש לנו רופא כזה רופא הנפש שבדאי ירפא אותנו בתכלית" (חיי מוהר"ן קט"ו); אכל - שבוע הראשון אינו יוצא מפתח ביתו, ובכ"ז מצאנו "אחד מאנ"ש אירע לו אבילות סמוך לר"ה ושלא לשאול שאלה איך לעשות עם הראש השנה שצריכין לנסוע לאומן... וכשבא להר"ן עם השאלה ענה ואמר לו שהשלחן ערוך פוסק שאכל רח"ל בדבר האבד מותר לעשות מלאכה או לנסוע... ואיפוא יש דבר האבד גדול מזה מלנסוע לאומן על ראש השנה" (חיי מוהר"ן קט"ו) - כלומר שתוספת מעלה רוחנית נחשבת כדבר האבד - דבר שצריך ראייה. "העיקר הוא תיקון הברית - בזה צריכין להחמיר מאד, אבל בשאר דברים לא צריכים חומרות יתרות רק אם עפ"י שו"ע כשר - לא צריכים להחמיר הרבה מאד, וכמו שאומרים אנ"ש שהראשי תיבות וח"י בהם הוא נלא תומרות תירות" (קונטרס ההוספות לחיי מוהר"ן ל"ג). "היה רצונו קצת לעשות אותי אב"ד באיזה קהילה ושאלתי אותו כי יש מרה שחורה וחששות רבות בענין הוראות איסור והיתר ואני מתירא ומתפחד מענין ההוראה מאד, השיב לי מה לחשוש ולדאוג - מאחר שיש לך על מי לסמוך שוב אין אתה מתירא כלל, פירוש מאחר שיש דעה שמכשיר ואתה סומך על אותה דעה אין להתיירא עוד כלל" (חיי מוהר"ן תמ"ד).

בעלון "חוט של חסד" (עקב וראה, תשס"ט) הגדיל לחדש שבחירת האדם שלא לחטוא היא רק לפני שחוטא, אולם לאחר שחטא מוטל עליו להאמין ש"ככה ה' רצה", ומטרת ה' בזה שנכשל בעבירה היתה כדי לשבור את גאוותו כדי שידע שבלי עזרת ה' אינו יכול להתגבר על מה שצריך - ובזכות מחשבה זו לא יפול לדכאון ויאוש לאחר שחטא "אחרי מעשה יש רק ידיעה ככה ה' רצה, נקודה, בלי שום בלבול כלל ש'הייתי יכול לא לחטוא' ו'לא התאמצתי'... ומה שלא עמדתי בנסיון זה בגלל שה' לא עזר לי ולא נתן לי לעמוד בנסיון" - והמתבונן יבין כמה רעיון זה מסוכן.

פדיונות וצדקה

בימי הביניים היה רווח שהכמרים מחלו לחוטאים ששילמו דמי פדיון תמורת מחילת חטאם, והגדיל לעשות אחד מהכמרים [יוהאן טצל, 1514] שתמורת תשלום מראש מחל אף על עבירות שעדיין לא נעשו. מאחר ונתינת הפדיונות לצדיק רווחת מאד בברסלב, כפי שאמר רבם "טוב מאוד לתת בכל עת פדיונות לצדיקים... ואמר שאילו היה לו איש צדיק שיהיה ראוי לעשות לו פדיון היה נותן לו פדיון בכל יום ובכל עת" (חיי מוהר"ן תקל"ט), ובמקום אחר העיד "אי אפשר לעשות פדיון כי אם כשיודעין כל העשרים וארבעה מיני פדיונות להמתיק כל העשרים וארבעה בתי דינים... מאלו העשרים וארבעה פדיונות אינו יודע כי אם חד בדרא [כלומר הוא, כמבואר שם] (חיי מוהר"ן נ"ה) - על כן יש להזהר מאד שנתנת הפדיונות לא תהפך למכשיר ניקוי, אשר סכנתו מרובה בקירור הרתיעה מעבירות; נתינת הפדיונות כפנטזיה לעליה מהירה ללא התקדמות פנימית עמוקה באהבת הבריות דומה למסע המרכזי בקורס טיס שבו הצוערים אמורים ללכת כ- 380 ק"מ בהרים ובגבעות עם משקל כבד על גבם תוך הגבלת מזון ומים, ואחד הצוערים עוצר טרמפ ישירות ליעד, ונהנה ממזגן חזק ומוסיקה נעימה בעוד חבריו מגירים זיעה במעלה ההר [בחוברת "צעד אחד פנימה" השיב שהפדיון אינו פעולת כפרת עוונות אלא זו פעולה של המתקת הדין, ואיני יודע כיצד יסביר את העובדה שאחד ממנהיגי ברסלב נהג ליטול מאות דולרים אף מאנשי עבר פגשה עמו כפדיון (אמנם, לאחר כותבי זאת התפרסם שאנשי זרוע הם הנוטלים את הממון)].

רבי נחמן שיבח מאד את מעלת המפזר ממנו לצדקה: "בענין הבטחון אמר שיש צדיקים שאין מניחים ממון אצלם מיום לחברו כמו שמספרים על הבעש"ט ז"ל והצדיק הקדוש מורנו הרב אלימלך ז"ל שבכל יום ויום היו מפזרים כל הממון שהיה בידם... ואמר שצריכין להיות לזה בריה גדול להיות חזק בבטחון... והרבה לדבר עמנו בשבח מעלת ההנהגה הנ"ל לפזר המעות בכל יום לצדקה ועל הצטרפותו המוכרח, ולא יניח כלל מיום לחברו" (חיי מוהר"ן תצ"ט-ת"ק), אולם הנהגת רבי נחמן עצמו אינה מתאימה לכל אחד: "אבל יש מעלה גבוהה יתרה ביותר דהיינו שהצדיק האמיתי יחזיק אצלו הממון וזה קשה יותר... והוכיח וברר לעינינו שהאבות היו מחזיקים אצלם ממון והיו כולם עשירים מופלגים... ואמר שעבודה זו גבוהה וכבדה יותר אצל גדולי הצדיקים האמיתיים המופלגים במעלה גבוה ביותר" (חיי מוהר"ן תצ"ט [אולי כוונתו שמאחר וכלל אין לו יצר הרע הרי שכל חפצו הוא לתת את ממנו, וממילא ההתאפקות מזה קשה יותר מאשר הנתינה]).

לזלזל בלימוד התורה

ידוע שמעלת לימוד התורה מתקיימת בעמל המושקע בה כדי להבינה, כמאמר חז"ל (ספרא ריש בחוקותי) "אם בְּחֻקְתִּי תִלְכוּ - מִלְמַד שֶׁהַמָּקוֹם מֵתְאוּוֹה שִׁיחֵי יִשְׂרָאֵל עֲמֵלִים בְּתוֹרָה". לצד העמל יש לרכוש גם ידיעות במגוון שטחי התורה כמאמר חז"ל (מדרש משלי י' א') "אמר רבי ישמעאל בוא וראה כמה קשה יום הדין... בזמן שתלמידי חכמים באים לפניו אומר לכל אחד מהם כלום עסקת בתורה... בא לפניו מי שיש בידו מקרא ואין בידו משנה, הקב"ה הופך את פניו ממנו... בא לפניו מי שיש בידו שני סדרים או שלשה, אז הקב"ה אומר לו בני כל ההלכות למה לא שנית אותם... בא לפניו מי שיש בידו הלכות, הקב"ה אומר לו בני

תורת כהנים למה לא שנית... בא לפניו מי שיש בידו תורת כהנים אומר לו הקב"ה בני חמשה חומשי תורה למה לא שנית... בא לפניו מי שיש בידו הגדה אומר לו הקב"ה בני תלמוד למה לא שנית... בא מי שיש בידו תלמוד הקב"ה אומר לו בני הואיל ונתעסקת בתלמוד - צפית במרכבה... הרי ניתן לתלמוד מכאן שחובה על האדם לרכוש ידיעות נרחבות בתורה, אמנם כתב האור החיים הקדוש (דברים ל"ב ב') שמי שיש בידו מקרא אין שואלין ממנו מעשה מרכבה אלא מדרגה אחת כפי יכולתו יותר ממה שטרח - שעליו היה לטרוח גדר למעלה מזו... ויש בזה להקל ולהחמיר - להקל על מי שאינו יכול להשיג יותר, ולהחמיר על מי שיכול הרבה ששואלין ממנו הכל ואפילו מעשה מרכבה"; בשו"ת שבט הלוי (ח' ר"י) כתב "בודאי גירסא דינקותא וידיעת התורה הוא הראשון במעלה להיות בקי עכ"פ ברוב ש"ס ופוסקים [כלומר - יותר ממעלת המחדש חידושים] ובפרט בענינים הקרובים למעשה - וזה היה סימן המובהק למי שהוא גדול באמת, ומה אאריך בראיות אשר כל הש"ס מלא מזה, ועיין בשבת ובסנהדרין על הפסוק וְרַבְּת בּוֹאוֹת בְּסֵן שוֹר בְּמִי אֵתָה מוצא מלחמתה של תורה במי שיש בידו חבילות חבילות של משנה, ובסוף הוריות סיני עדיף מעוקר הרים, וראיות אין ספור, מכל מקום מי שזוכה לחדש דרך עיונו אשרי לו, ובפרט אם הם חידושים שבאים אחרי עיון הישר בהבנת סוגית הש"ס ומעמיק במחשבתו להוציא נקודת האמת שבתורה"ק, וכן עשו מעולם... איברא הרבה מאד מקלקלים השורה בחידושים מדומים שהם לא חידושים באמת ודברים יסודיים...". נמצא שחובה על האדם להיות עסוק בתורה כדי לרכוש ידיעות, אולם ידיעות אלו צריכות להיות בתחום ההבנה שלו ובהתאמה למדרגתו הנוכחית, וממילא פשוט שאדם הרגיל להתעסק בסוגי לימוד שאינם מותאמים למדרגתו מחמיץ את חלקו בתורה, ודומה הוא לחייל שתפקידו להיות נהג טנק אך זנח את תפקידו כדי לפלס שדות מוקשים בלי שיש לו הכשרה מתאימה לכך.

ידוע שבספרי ברסלב כתבו שחובה על האדם להיות בקי בספרי ההלכה, כמו שסיפר רבם "פעם אחת סיפר שזה סמוך התחיל ללמוד את חושן משפט עם הש"ך והסמ"ע, ולמד בזמן מועט עד סימן צ"א שהוא בערך מאתיים דפין, ואמר שהוא יודע וזוכר כל סעיף קטן מהיכן הוא מתחיל, ואז היה לפניו רב אחד והתחיל [רבי נחמן] לדבר עמו בשאלות ודינים ולא ידע אותו הרב להשיבו" (חיי מוהר"ן רס"ה). "מי שאין לו התבודדות ואינו לומד פוסקים - בזה היום שאינו מקיים אלו השני שיעורים בזה היום אינו חסיד ברסלבי" (הוספות לחיי מוהר"ן ס"ו), ואכן רבים מאנשי ברסלב עמלים בתורה בכל ישותם ומתעלים בה, וללימוד בספרי ברסלב מקציבים הם רק זמן מצומצם במשך היום, ובכך עושים את העיקר עיקר ואת הטפל טפל - ולא עליהם תלונותינו.

אמנם - כמה ממאמרי ספרי ברסלב נותנים פתח לאנשיהם להשקיע את רוב זמנם בלימודי תורת ברסלב אף אם שאר מקצועות התורה נזנחים בכך "כל אדם צריך להשתדל לקנות את הספר שלו, ומי שאין לו במה לקנות ימכור כל ספריו שיש לו ויקנה זה הספר שלו, ומי שאין לו ספרים למכור ימכור כר מתחת ראשו ויקנה הספר שלו" (חיי מוהר"ן שמ"ט), "כיום כאשר הספר שלי [לקוטי מוהר"ן] כבר ידוע ונפוץ מחויבים ללמוד אך ורק בספר שלי" (חיי מוהר"ן שצ"א), ובהתאם לגישה זו אמר לי אחד מאנשיהם [שהעיד על עצמו שכבר שבע עשרה שנים עמל הוא בתורת ברסלב] "לימוד גפ"ת בדור הזה הוא רק ליחידים, וגם להם אפשר שאינו מתאים", וכן ידוע על אחת מהישיבות המיועדות לבעלי תשובה אשר כמעט כולה הפכה למעוז ברסלב - שסדר אחה"צ הוקדש בה על ידי הבחורים ללימוד ליקוטי מוהר"ן אף שרחוקים התלמידים מלהיות מלאים בגפ"ת; על דרך זו אמר אחד מדרשני ברסלב (הופצו דבריו בתקליטורים) שרק הלימוד בספריו יזכה לאורו של משיח, ודבריו מעוגנים בדברי רבם "שהלימוד בחיבוריו הוא אתחלתא דגאולה" (חיי מוהר"ן שמ"ו) [בחבורת "צעד אחד פנימה" הגדיר את דבריהם "פוטפוטים של עמי הארצות"].

על דרך זו מפורסם בשמם [לא ראיתי מפורש בכתביהם אולם כך נוהגים רבים מהם למעשה] ללמוד גמרא בגריסה ללא הבנה כלל, וכששאלתי אחד מצעיריהם כיצד תוך יומיים סיים מסכת שבת וכבר הספיק להתחיל מסכת עירובין השיב שרבים אמר שלימוד בגריסה מועיל לצחצוחי הנפש, ואחד מהם אף התפאר בפני שבנו סיים את כל הש"ס לפני בר המצוה, ומשהתפלאתי כיצד סיים בגיל כה צעיר ש"ס משניות השיב האב שלא היה זה ש"ס משניות אלא ש"ס גמרא בגריסה, וכמה יש לקרוע על עלבון התורה שבע"פ שנגרסת כספר טלפונים ללא הבנה כלל וללא חיבור אליה, ועיוות זה עוד נראה להם כמעלה [אין לזה קשר למאמר חז"ל (שבת ס"ג). "ליגמר איניש והדר ליסבר" - ששם בודאי מדובר כשמבין, אך אינו מבין לעומקו (פירש"י: "ואף על גב דלא ידע לכוונה טעמיה"), וגם כוונת חז"ל (ע"י י"ט). "ואמר רבא לעולם ליגריס איניש ואע"ג דמשכח ואע"ג דלא ידע מאי קאמר" היא על דרך זה שמבין אך לא לעומק, ולא בקריאה סתמית; מובן שאין כוונתו לכלול ולומר שכל אנשי ברסלב לומדים שטחית שהרי רבים מהם עמלים בעומק העיון, אלא כוונתו לומר שישנם בהם שהבינו מדברי רבם שכך ראוי ללמוד; בחבורת "צעד אחד פנימה" השיב שהנהגת הלימודים בשטחיות מנוגדת לדרך הלימוד בישיבות ברסלב].

מובן שבחור שלמודו קשה עליו כבדול - ימצא נוחם רב בכך שיוכל להשיג צחצוחי נפש ללא היות דאביי ורבא וללא שיצטרך להתאמץ כדי להשיג את חלקו המיועד לו בתורת השם, ומה נפלאה הרגשתו כאשר מראים לו שאהוב הוא מאד בעיני רבי נחמן "היה אוהב מאוד את העבודות הפשוטות של האנשים הפשוטים יראי ה', והיה אוהב מאד מי שיכול לומר הרבה תחינות ובקשות בתוך הסדורים הגדולים" (חיי מוהר"ן תק"כ) - וכיצד יאזור כעת כח להתגבר על עצמו לרכוש את חלקו הממתין לו בתורה בעמל וביגיעה; גישה זו "הוכיחה את עצמה" בכך שלא מצאנו שיצאו גדולי ומנהיגי הדור ממנו שלמד בשיטה הזו, אם כי אין לנו מדד הגון לאמוד את צחצוחי נפשם. כמה ביטול תורה עלול להגרם מההנחיה הבאה: "כשהמח נתיגע מהלמוד אז צריכין לשוח ולדבר שיחות חולין... ושיחה כזו אינה בכלל דברים בטלים חס ושלום כלל, אדרבא היא מצוה גדולה" (חיי מוהר"ן תקל"א).

לימוד קבלה

ואם בלימוד תורת הנגלה כך המצב - בלימוד הנסתר המצב היה צריך להיות רע שבעתיים, ולהפתעתנו אין הדבר כן שהרי ספרי ברסלב מלאים בדיבורי צינורות, השפעות, קליפות, סטרא אחרא, ושאר ביטויים שאברך מן הישוב מתבייש להזכירם שמא

יחשדוהו שלומד תורת הנסתר טרם זמנו, ומה מפתיע שתלמיד ממוצע מאנשי ברסלב מפטפט בביטויים אלו כשיגרא דלישנא ומדמה בנפשו שמבינם, והדבר מעורר גיחוך מר, ביחוד לאחר שתבחן את בקיאותו או את הבנתו בנגלה: אם יודע הוא לבנות דין מחודש משרשו בש"ס, אם מסוגל הוא לסכם סוגיא ולהסבירה בהירות, אם מונח הוא בהלכות המצויות ברמת ספרי הקיצורים ומעבר לה, ועוד ועוד, ודומה הוא למי שמחפש משרת רופא למרות שאפילו לחבוש פצע עדיין אינו יודע; בשו"ת יביע אומר (ד' מ"ז) האריך בחומרת הדבר של לימוד על דרך הנסתר טרם זמנו "אמנם אמת נכון הדבר שערך לימוד הקבלה נשגב מאוד ליראי ה' ולחושבי שמו... אולם כל זה מדובר בתלמיד חכם אשר יראת ה' היא אוצרו, וכבר מילא כרסו בש"ס ופוסקים בעיון זך וטהור לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, ובקי בהלכות הנהגות אשר יעשה אותם האדם וחי בהם... שאם אינו בקי בהלכות ובדינים הלא כשול יכשל בכל מעשיו כי אין בור ירא חטא ולא עם הארץ חסיד - ולאיש אשר אלה לו טוב לו לעסוק בסתרי תורה בקדושה ובטהרה ואת צנועים חכמה, וכמו שאמרו חז"ל בחגיגה אין מוסרים סתרי תורה אלא למי שיש בו חמשה דברים... שר חמשים - זה שיועד לישא וליתן בחמשה חומשי תורה, ונשוא פנים - זה שנושאים פנים לדורו בעבורו, יועץ - זה שיועד לעבר שנים ולקבוע חדשים, וחכם - זה תלמיד המחכים את רבותיו, חרשים - שבשעה שפותח בדברי תורה הכל נעשים כחרשים, ונבון - זה המבין דבר מתוך דבר, לחש - זה שראוי למסור לו דברי תורה שניתנה בלחש, ועל כל פנים צריך שימלא כרסו בש"ס ופוסקים, ואחר כך יעסוק בסתרי תורה של הקבלה, וכן כתב רבינו מהר"ח וכו'... וכן הוא בריש ספר עץ חיים... וכן כתב הגאון המקובל רבי משה קורדובירו... וכן כתב השל"ח... וכן כתב הרמ"א... וכתב הגר"א שם שכן האמת... וראה עוד להרמ"א... שכתב ולא ראיתי מימי בדור הזה איש מקובל יודע הדבר על בוריו מצד הקבלה האמתית, ורבים מהמון העם כל אחד קופץ ללמוד בתורת הקבלה אשר היא תאוה לעינים... אף על פי שדבריהם סתומים ואינם מובנים על פי האמת מאחר שאין לנו מקובל מפי מקובל, ולא עוד אלא שאפילו בעלי בתים שאינם יודעים בין ימינם לשמאלם ובחשכה יתהלכו, שאינם יודעים לפרש סדרה או פרשה עם פירוש רש"י - קופצים ללמוד קבלה, וכל זה הוא מפני שהדור יתום ואסתר בלגינא קיש קיש קריא, ועל זה ידעו כל הדוידים, ומה גם שיש שאחר שראה בה מעט מתפאר בה ודורש ברבים בדברי הקבלה, ועתיד הוא ליתן את הדין... וכן כתב עוד המהרש"א... ומכאן מודעה רבא ומחאה לאותם דרשנים הדורשים ברבים בסוד השם ברוך הוא ובפירושו בכמה צירופים, ויש שם תלמידים שאינם הגונים להבין הדברים על בורין, ואם הם דברים נסתרים שלא נמסרו להם מפי חכם מקובל, הרי הם דברים בדויים מלבם, וכעושים התורה פלסתר, והם בכלל מגלים פנים בתורה שלא כהלכה, וראוי למחות בידם... וכן כתב בספר חיי אדם שאין לאדם ללמוד בחכמת הקבלה אלא אם כן מילא כרסו בגמרא ובפוסקים, והוא ירא שמים גדול, ויושב תמיד ועוסק בתורה, אבל בלא זה אסור לו ללמוד קבלה... ובאמת שאנו רואים לכמה מרבתינו הקדושים חכמי התלמוד שהתחמקו מללמוד מעשה מרכבה מפני שלא הגיעו עדיין לימי זקנה, וחשבו מרוב ענוה שלא הגיעו אל השלמות הנדרשת ללימוד זה... על האדם להיות שמח בחלקו גם בענינים הרוחניים, בתורה ועבודת ה', ולא לצאת חוץ מגדרו ללכת בגדולות ונפלאות ממנו... ובשו"ת שואל ונשאל כתב שכל מי שלא הגיע לדרגת מעיין גמור בלימוד זך וישר, ויתעסק בלימוד הקבלה - בנקל יטעה ויבוא לידי שגיאות חמורות, ויהיה כמקצץ בנטיעות ח"ו, אבל כשהוא מוכשר בעיונו הדק היטב להבין ולהשכיל בדרך ישרה ואמיתית בסוגיות הש"ס והפוסקים, כן תגדל חכמתו בלימוד הקבלה, אולם גם למי שזוכה ועוסק בחכמת הנסתר לא יסיח דעתו מלימוד בעיון בש"ס ובפוסקים כי ממנו תוצאות חיים, שיעקר ידיעת מצות התורה ופרטיהן הלכה למעשה, הוא רצון הבורא יתברך, ולא ישיגם אדם בלי עיון מתמיד בש"ס ובפוסקים... ואף גם זאת הולמד קבלה צריך שידע באופן ברור שהמלמד הוא תלמיד חכם מקובל הבקי בהקדמות אמיתיות של תורת הנסתר... ובלעדי זאת יצא שכרו בהפסדו כי הוא עלול בנקל לטעות, ולקצץ בנטיעות...", וכל שכן שלימודי חכמת האמת אינם אמורים להלמד על ידי צעירים אלו העושים את צעדיהם הראשונים בלימוד התורה, והושפעו לקבל את דרך ברסלב, ומתחילים לפטפט בדברים עמוקים אשר כלל אין להם הבנה בהם, וכבר העיד לי אחד על קבוצה מאנשי ברסלב ששתו בצמא את דברי מדריכם - אך ניכר היה שאיש מהם לא הבין את דבריו, ומה חבל שפטפוטם גבוהים אלו טרם זמנם באים במקום קיום חובתם הבסיסית, ואף רבים כתב כן "איש אחד עמד לפניו שהיה עוסק ללמוד בספרי קבלה ובאמת לא היה ראוי ללמוד קבלה - והוכיח אותו שלא ילמד קבלה, ואמר לו קבלה בגימטריא נואף... והיה אותו האיש קובל לפניו שאין לו לב היינו שאין לו התעוררות הלב לתפילה ועבודה, השיב לו רבינו ז"ל שזהו בשביל שלומד קבלה... וכל זה למי שאין ראוי לזה" (חיי מוהר"ן תקכ"ו) [בחבורת "צעד אחד פנימה" כתב שהלימוד בספרי ברסלב הוא על דרך החסידות ולא על דרך הקבלה, ותמהתי על דבריו מדוע הניח שהטענות שנטענו על הלומדים קבלה אינם שרירים גם על הלומדים חסידות טרם זמנם, שהרי אותם טעמים יש למניעת לימוד זה טרם זמנו, ועיינו ראות כמה משובשים הם חלק מהעוסקים בזה טרם זמנם].

זלזול בחכמים

פשוט הדבר שכוונת רבי נחמן לא היתה לגרום לזלזול כלשהו בחכמי ישראל אלא רק לעורר על מכשלות שלדעתו ישנם בלימוד בכמה ספרים "מספרי החקירות כמו ספר מורה נבוכים [וכן האבן עזרא והרלב"ג, עיי"ש] סיפר הרבה מאוד כמה פעמים ואסר עלינו מאד מאד לבלתי לעיין בהם ולהביט בהם כלל ח"ו והפליג מאוד בגודל האיסור" (חיי מוהר"ן ת"ז), "יכולים להכיר בפנים של האדם אם למד מורה נבוכים כלומר שהפנים של זה הולמד משתנים לרע כי בדאי הוא אובד צלם אלוקים פנים דקדושה ע"י זה" (חיי מוהר"ן ת"ז), "התלוצץ מאוד מטעמי המצוות שבספר מורה נבוכים ואמר "אך יעלה על הדעת לומר טעמי הבל כאלו על קרבנות וקטרת" (חיי מוהר"ן ת"א) [כמובן שכדי לשפוט את כוונתו צריך להכיר את הרקע לדברים - דבר שאין אנו מתיימרים לדעת], אלא שמאחר ודימה את עצמו כראשון לחכמי דורו [כגון הגר"א, רעק"א, חת"ם סופר, הגר"ח מוולאזין, בעל התניא, רבי לוי יצחק מברדיצ'ב, ועוד רבים] "אני יכול עכשיו לומר כל חכמי ישראל דומין עלי כקליפת השום, רק שאין לי ה'חוי', וחצי דבר איני רוצה לומר" [כלומר - כשבן עזאי אמר שכל חכמי ישראל דומים עליו כקליפת השום הוסיף שחזן מר"ע, אולם לרבי נחמן אין על מי לומר "חזן מר"ע], "אם הייתי אומר פשטים בגפ"ת היו כל הלומדים והגדולים מונחים תחת כפות רגלי, אך עדיין אין לי חשק לזה" (חיי מוהר"ן רס"ה), "ובאמת חידושים של גפ"ת הם קלים ביותר ואין אחד מהם יודע הדרך כלל של אותם החידושים ומי שיועד הם קלים מאוד" (חיי מוהר"ן שמ"ג) - לכן רבים מאנשי הורגלו לזלזול בגדולי הדור שאינם נמנים על אנשי שלומם הדומים עליהם כקליפת השום, כפי שקורה במציאות בפעמים רבות, והוא קל וחומר - אם בחכמי ישראל שלא התנגדו ישירות לברסלב כך עלתה בידם שאמרו עליהם: "עם הקטן שבאנשי שלומנו יהיה נעשה עמו בעולם מה שלא נעשה עם הגדול שבמפורסמים של עכשיו" (חיי מוהר"ן ש"ב), "תצייר לעצמך, הגדול שבדור של עכשיו לסוף בודאי יעמוד אצל הפתח ויקנא מאד את המקרובים אליו, מכל שכן מי שזוכה

להושיט לי אש למקטרת" (חיי מוהר"ן ש"ד) - המתנגדים לברסלב על אחת כמה וכמה שאינם נחשבים בעיניהם לכלום אף שבמשך עשרות שנים עמלים הם בתורה ללא לאות, ומורים לכלל ישראל את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו; הישוב לסתירה זו שבין גדולת הרבנים לבין מעמדם הירוד אצל אנשי ברסלב נעוץ בכך שלא זכו להיות מוגדרים כ"צדיקי האמת" למרות תורתם וגדולתם, וגם שרש התייחסות זו אליהם כבר נטוע בתורת רבם: "כי על הבעל דבר קשה לו מאד לטרוח על כל העולם להטעותם מדרך הישר על כן העמיד מפורסם אחד במקום פלוגי ומפורסם אחד במקום פלוגי" (חיי מוהר"ן תקל"ז); רבם אמר על הסבא משפולי, שבעולם החסידות היה נחשב סבא קדישא ופועל ישועות, ובמעשה הצדקה הפליא לעשות ודאג לעניים כמו אב אך היה ממתנגדיו החריפים: "דעו אחי ורעי אגלה לכם סוד, ותצניעו את הסוד הזה להיות כמוס ביניכם כדי שלא להרבות מחלוקת בישראל, דעו שהזיידע מעיר שפאלע שהוא יודא לייב בן ברוך המפורסם - תדעו שאני בקדושה והוא כנגדי בטומאה, ואני הזקן האמיתי שבקדושה, זק"ן- זה קנה חכמה - דברים של עתיק יומין, והוא זקן שבטומאה - ועל זה נקרא זיידע שהוא זקן שבט"א, היינו אבי אבות הטומאה, ובשביל זה עסק כל ימיו בצדקה כדי לבטל כח הצדקה של ישראל עם קדוש שנותנים כדי להכניע כח של אבי אבות הטומאה... והוא השתדל בצדקה כדי להתגבר על צדקות ישראל עם קדוש" (חיי מוהר"ן קכ"ג), ועוד גילה לנו שהמלעיגים על הצדיקים [כלומר עליו] הם "מַעֲדֵין יְהוּדָאִין" (לקוטי מוהר"ן כ"ח) [בחוברת "צעד אחד פנימה" כתב שמש"כ אודות הזלזול בחכמים הוא המצאה מרושעת שהרי רבי נחמן כתב שהעיקר שיהיה לו אמונת חכמים, אולם לא שת לבו שהמשובשים שבאנשי ברסלב אמצו את דברי רבם רק לגבי אנשי שלומם, ואילו אלו שאינם מסכימים עמם זוכים לקיטנות של שופכין, לדוגמא - אמר לי אחד ממלומדי ברסלב ברכסים לגבי רב הקהילה הגר"י ברנדייס שליט"א אשר מורה הוראות לרבים כמעט חמשים שנה: "אם יוסי ברנדייס מגבה אותך - הרי הוא סתם יוסי, ואם מתנער ממך ראוי הוא להיות רב", על"פ].

השלכת השכל

גם רבם ידע שעליו יש קושיות יותר ויותר מעל שאר הצדיקים "להתקרב אלי הוא דבר קשה מאד... יש על זה כמה בלבולים ומחשבות הטורדות" (חיי מוהר"ן ש"ח), אלא שאמר שאין לאנשיו להתרגש מהקושיות כי העיקר הוא להשליך את השכל "כל מי שיצית אותי ויקיים כל מה שאני מצוה - בודאי יהיה צדיק גדול יהיה מה שיהיה, והעיקר להשליך שכל עצמו לגמרי - רק כאשר יאמר הוא ויקיים הכל כמאמר" (חיי מוהר"ן ש"כ), וכתב רבי נתן "כשנתקרבתי לרבינו זצוק"ל הנחתי את מוחי לגמרי כאילו אין לי שום שכל... ידע בעצמו שהוא בלעדי רבנו ז"ל אינו כלום, כלום לא כאין ממש" (הוספות לימי מוהר"ן קע"ג); אכן "תמים תהיה" היא מעלה עליונה אך דוקא "עם ה' אלקיך", וכבר מפורסם בשם הרופשיצר שהוא מפתח מרשע יותר מרשע כי לרשע יש גבולות אך לטפש אין גבולות, וממילא אם השלכת השכל מתבטאת באבדן חוש הבקורת הרי שהאדם הפסיד את עיקר תפקידו בעולם - שהוא לבחור בין טוב לרע [בחוברת "צעד אחד פנימה" כתב שכוונת רבי נחמן שיש להשליך את השכל הוא רק לגבי מצות האמונה בבורא, לגבי אמונת חכמים ולגבי השלכת ההבנה הקודמת בהבנה חדשה של נושא, ולא ידע שרבים מהמשובשים שבברסלב אומרים בפירוש שמה שהם עושים את מעשיהם המשובשים הוא כי רבינו אמר שיש להשליך את השכל].

אבדן המסורת

במסכת ברכות (מ"ז:) פסקו ש"אפילו קרא ושנה ולא שמש תלמידי חכמים הרי זה עם הארץ", והסביר החזו"א (שביעית י"ז) "אולי הוא בזמננו גם כן שמשנתן סדורה להן בקופיא [=בציפה, כלומר בערך] ואינם יודעין לעיין ולהבין, ומתגאגן נגד רבותינו היודעים התורה באמת, ואינם שומעין להם ואינם נכנעים להם", וכל המצוי אצל פוסקי הדור יודע שללא מסורת איש מפי איש ושמירה הדוקה על המקובל מרבתינו ועל המקובל בעם ישראל - אין זו כניעה לתורת השם אלא גיבוב המצאות; ואם בסוגיות הלכתיות שזכינו בהן לש"ס לראשונים ולפוסקים - יכולת ההבנה וההכרעה במקרים המתחדשים מסורה רק לחכמי הדור שקבלו במסורת את כללי ההכרעה ואת מה ניתן לחדש ומה אינו ניתן לחדש - בסוגיות ההשקפה והנהגת עם ישראל שבהן אין בהירות יחסית העולה מתוך סוגיות הש"ס - על אחת כמה וכמה שיכולת ההכרעה מסורה אך ורק ליחידים ומיוחדים שבדור שהם קבלו איש מפי איש מנהיגי הדורות הקודמים כיצד להנהיג את עם ישראל.

מאחר ומקובל אצל אנשי ברסלב שלא היה רב אחר רבי נחמן הרי שרבים מהם רואים את מצות אמונתם בכך שאינם מקבלים את מרות חכמי הדור שאינם מאנשי שלומם; מאחר ואין כלל מי מגדולי הדור אשר נמנה על אנשי ברסלב [ומה שמצאו שהרב דסלר זצ"ל ועוד רבים ציטטו מלקוטי מוהר"ן אינו עושה אותם לאנשי אלא רק מעיד שחשבוהו לבעל תורה שחלק מדבריו ראויים לבוא בקהל, וגם אינו מוכרח שהכיר על בוריו את הספר "חיי מוהר"ן" שממנו עיקר הציטוטים שבקונטרס זה, ואכן "זכינו" שלאחר שהחל הפולמוס בענינים בשנים האחרונות הוציאו את הספר "חיי מוהר"ן" במהדורה מצומצמת כדי שלא לעורר תמיהות על רבם] הרי שאנשיהם מנהלים על ידי מי שלא שימש את חכמי ישראל, ואף אם בעלי תורה הם אך אין הדבר מכשירם להיות למנהיגי עם ישראל, בפרט אלו ממנהיגי ברסלב שהם מבעלי התשובה - שאף שיתכן שהם כשרוניים מאד אך אין להם את מסורת ההלכה וההנהגה איש מפי איש, ובכך עלול להרס אחד המרכיבים היסודיים בעם ישראל.

כלל יסודי ב"עשה לך רב" הוא שהרב יהיה חי פעיל ונגיש, כי ללא רב כזה אין אפשרות לדעת כיצד לפעול בעולם המעשה, ומה נואלו אלו הבוחרים להם רב שכבר נמצא בעולם האמת ואינו יכול להוכיחם, וגם אין כל אפשרות לדעת כיצד הרב היה מורה במציאות שהשתנתה - לדוגמא, ידוע שהגר"ח זוננפלד זצ"ל החרימם את מי שישלח את בניו למוסדות חינוך המלמדים בעברית, וכבר תלמידי החזו"א [כעשרים שנה לאחר מכן] לא קיימו את הנהגה זו מאחר והחזו"א זצ"ל טען ששדה הקרב השתנה וכבר אין צורך להאבק על נקודה זו; ומעתה מובן שמאחר ובברסלב אין ולא יהיה רב לאחר רבי נחמן - אין מי שיוכיח אותם, וממילא כל

אחד יוכל לנהוג בשרירות לבו ולטעון: "מתלמידי רבינו אני" [בחוברת "צעד אחד פנימה" טען שזו הוצאת לעז על ציבור שלם שהרי חסידי ברסלב הנאמנים יודעים בהתבטלותם לחכמי הדור].

מאחר ובפעמים רבות אנשי ברסלב אינם מצויים במבנה קהילתי עצמאי שאינו נזון משאר הציבור החרדי אלא הם מעורים במוסדות הקהילה שסביבם - הרי שעלולים הם להכניס קרירות בכל הנוגע לקבלת דעת התורה של רבני המקום שבו הם נמצאים כי בפעמים רבות אינם סרים למרותם [נער אחד ציטט לי את בן כיתתו מאנשי ברסלב שאמר על שנים מרבני רכסים "הם טפשים כי אינם ברסלבים"], ולכן אין להתפלל שבמקומות רבים אין מאפשרים להם דריסת רגל במוסדות החינוך, וכבר ידוע שאפילו בחלק מהמוסדות השורשיים של ברסלב אין מאפשרים דריסת רגל לזן החדש של הברסלבים בעלי התשובה.

ירידה במקום עליה

מכל הנ"ל התבאר שאף שתנועת ברסלב הוקמה כדי להוות מכשיר לעליה רוחנית אולם בפעמים רבות אין זו עליה אלא קריסה למרות שהמאמץ עצמו חש עצמו עולה ומתעלה, ודומה הוא לאותו שגריר שהצטווה על ידי מלכו שבשום אופן לא יפשוט את חליפתו במדינה שמשוגר אליה, אך לא עמד בנסיון לאחר שאחד משרי המדינה הציע לו סכום גבוה של כסף על מנת שיפשוט - ובכך גרם למלכו הפסד כי לא ידע שמלכו התערב על סכום גבוה יותר ששגרירו לא יפשוט את חליפתו, וכבר כתבנו לעיל שנכון הדבר שכל העולם כולו גשר צר מאד אך העיקר אינו דוקא לא לפחד אלא לא ליפול מהגשר - ומי שמצוי במסורת ישראל מכיר דוגמאות רבות לאנשים שניסו "לתפוס מלאכים" ונפלו מאיגרא רמא לבירא עמיקתא, ומפורסמים דברי הגמרא (עירובין מ"ג:) שאליהו לא יבא בשבת כדי שלא לעבור על איסור תחומין, והסבירו רבותינו שהמשיח לא יעבור על איסור דרבנן של תחומין אפילו אם באותו רגע שאמור היה לבא - עם ישראל היה זכאי לגאולה - ובמוצ"ש כבר לא יהיו ראויים לה.

גאווה

אחד הנושאים שעוררו פולמוס רב סביב תנועת ברסלב היה התבטאויותיו של רבם בקשר למעלותיו, ואף שמצאנו התבטאויות דומות אצל כמה מגדולי ישראל בדורות עברו אולם כמות השבחים העצמיים שבכתבי ברסלב עוררה פולמוס רב; כפי הנכתב כאן כמה פעמים אין אנו רשאים ולא מסוגלים לשפוט את רבי נחמן עצמו שהיה אדם בעל שיעור קומה גדול וכוונותיו הפנימיות נסתרו מאתנו אולם ברור שאנשי ברסלב עצמם מתייחסים לביטויים אלו כקדש קדשים, וכיצד ניתן לצפות מהם שלא להפנים התנשאות מעל ומעבר לשאר יצורי תבל לאחר שיודעים את דברי רבם [כזכור - ציטוטים רבים מהנכתבים כאן הם מהמהדורה שלא צוננה (ע"י אנשי ברסלב) של הספר חיי מוהר"ן (מהר"ב בית שמש, תשס"ה) ואינם נמצאים בשאר המהדורות]: "זה הדבר שעוסקים בו עתה לכוון הספרים שלו נדמה לכם שאין נחשב לכלום ענין הכריכה הזאת כמה וכמה עולמות תלויים בכריכת הספר הזה" (ימי מוהר"ן ח"א ט); "המעיינים בספריו שיש להם קצת שכל סבורים שדרכי הקבלה של האר"י ז"ל וכיוצא מרומז גם כן בספריו, וחושבים זאת למעלה לספריו שנוגע עד שם, והם אינם יודעים שהוא להיפך" (חיי מוהר"ן שס"ה); "התורות שנכתבו בלשונו הקדושה בעצמו אמר שיכולים לדקדק בהם כמו במקרא" (חיי מוהר"ן שס"ב); "הוא מקבל תורה ממקום שלא קיבל ממנו שום אדם בעולם" (חיי מוהר"ן שג"ג); "התורה שלו גבוה מאד עד שאינה יכולה להתלבש אפילו במקרא כי אם דרך אסמכתא בעלמא" (חיי מוהר"ן שס"א); [על הספר של עצמו ששרף, אמר] "אין מי שיודע בו דבר כי אם צדיק גדול חד בדרא וגם שיהיה חכם בכל השבע חכמות... צדיק לבד לא יבין בו דבר וכן חכם בלבד לא יבין אותה", [ועל הספר שגנב, אמר] "שהוא בחינת רזין דרזין אצלו... בזה הספר לא יבין בו שום אדם בעולם כלל... אמר שמשיח יאמר עליו פירוש" (חיי מוהר"ן קע"ב, קע"ג); "התורה שלי עושה הרבה מאד בעולם, כי ע"י התורה שלי נמשכים כל ההשפעות שבעולם... אז ידעו שאם היו מקורבים אלי ומקיימים את דברי - לא היה שום דרגא בעולם שלא הייתי מביאם לאותה המדרגה" (חיי מוהר"ן שג"ד); "העולם לא טעמו אותי כלום עדיין, אילו היו שומעים רק תורה אחת שאני אומר עם הניגון והריקוד שלה היו כולם בטלים בביטול גמור - היינו כל העולם כולו אפילו חיות ועשבים וכל מה שיש בעולם" (חיי מוהר"ן ש"מ); "יש לי בת... תאמרו לה שיש לה אבא שהוא כזה חידוש לא היה ולא יהיה, אם הייתי רוצה לגלות מאתי היו כל העולם רצין אחרי אלא שאיני רוצה" (חיי מוהר"ן רמ"ו); "אם היה הבעל שם טוב שומע תורתו היה אצלו ג"כ חידוש, אם היה רשב"י שומע תורתו היה ג"כ חידוש, גם אז" (חיי מוהר"ן שפ"א); "אנחנו איננו כלל מזה העולם של עכשיו ומחמת זה אין העולם יכולים לסבול אותנו... ובאמת אם לא היה דור כזה, אם היו דברים אלו נאמרים בדורו של האר"י ז"ל או אפילו בדורו של רשב"י ז"ל היה רעש גדול מאד" (חיי מוהר"ן שמ"ה); "רשב"י הוא 'עיר יקב' ישמ' ושמ' יא' ת' ת' [ר"ת שמעון] ועכשיו יש 'ת' ת' ג'ע' מ' קור' ת'כ' ה' [ר"ת נחמן] שאפילו העיר וקדיש צריך ג"כ לקבל משם... שהוא נהר המטהר מכל הכתמים" (חיי מוהר"ן קפ"ט); "מן הבעש"ט ז"ל עד עתה היה ג"כ העולם שקט בלי חידוש כזה... עד שבאתי אנכי, ועתה אני מתחיל לגלות חדשות נפלאות לגמרי שעדיין לא נתגלו על ידי שום נברא" (חיי מוהר"ן רע"ט); "אני זקן שבקדושה שמגלה דברים שכסה עתיק יומין שאף אחד עוד לא אמר תורה משם" (חיי מוהר"ן רפ"ט); "אני סבא דסבין" (חיי מוהר"ן רע"ב); "הייתי סבור שהיצר הרע שלי אומר לי שאין מי שיוכל להנהיג את בני הנעורים כמוני, עכשיו אני יודע בבירור שאני מנהיג הדור יחידי בעולם ואין מנהיג כמוני" (חיי מוהר"ן רנ"ח); "הוא ילמד תורה ביחד עם כל השבעה רועים" [היינו שהוא המשיח, כמבואר שם] (חיי מוהר"ן רנ"ד); "הכח שהיה לדוד המלך ע"ה לומר שמונה פעמים אבשלום בני וע"י זה העלה אותו משבעה מדורי גהינום והכניסו לגן עדן - זה הכח יש לו ג"כ" (חיי מוהר"ן רנ"ז); "על ידו יכולים להבין קצת גדולתו יתברך, היינו ע"י שרואין גדולת השגתו עד היכן, עד היכן זכה להשיג פלאי פלאות גדולות ונוראות שלא השיג שום נברא" (חיי מוהר"ן רפ"ד); "השיג יחידה בתכלית מדרגה עליונה" (חיי מוהר"ן רס"ז); "יש לי השגה כזו להשיג"ת שהייתי יכול להביא על ידה את משיח, אבל סילקתי הכל ולקחתי עצמי אצלכם להחזיר אתכם למוטב" (חיי מוהר"ן

רנ"ז); "שמענו מפיו הקדוש כל סדר ביאת גואל צדק ב"ב, ואמר שכבר היה מוכן שיבוא בעוד איזה שנים, וידע באיזה שנה ובאיזה חודש ובאיזה יום יבוא" (ימי מוהר"ת י"א); "אם היה רוצה לגלות ולהראות היראה שלו לא היו יכולים לעמוד ארבע אמות סמוך לביתו, אך הוא מעלים היראה שלו בכוונה" (חיי מוהר"ן רצ"ד); [על בנותיו אמר] "יש להן רוח הקודש קרוב לנבואה, ומבתי שרה איני מדבר כלל" (חיי מוהר"ן תקפ"ג), [אף בנו שנפטר בגיל שנה וחודשיים זכה להקרא] "הילד הקדוש והנורא מורנו הרב רבי שלמה אפרים זכר צדיק לברכה" (חיי מוהר"ן כ"ח); "בספר המדות שחיבר היתה לו אות ר' על רפואה שהיה כתוב שם כל הרפואות ולא היה חולאת בעולם שלא היה כתוב שם רפואתו, אך לא רצה להעתיקו ושרפו" (חיי מוהר"ן ש"פ); "אני ענו מכל המפורסמים" (חיי מוהר"ן רס"ט); "במדת ענוה התפאר עצמו מאד שהוא עניו בתכלית הענוה, ואמר שאין מי שזוכה לענוה באמת כי אם מי שהוא במדרגה זו שיכול לומר על עצמו שהוא עניו" (שבחי הר"ן כ"ב); "אם לא נמצא מפורש בדברי רז"ל בפירוש שאסור לומר גירא בעינא דשטנא [כלומר - להתגרות בשטן ולומר 'חץ בעיני השטן'] הייתי אומר גירא בעינא דשטנא, ואיני מבין כלל המעשיות שנמצאים בדברי רבותינו ז"ל מתנאים ואמוראים שהיה קשה וכבד בעיניהם מאד תאוה זו כמובא כמה מעשיות בגמרא - כי אצלי אינו כלום, כלל כלל לא, ואינו נחשב אצלי לנסיון כלל, ובדואי יש סוד במה שנמצא בתורה שתאוה זו היא נסיון, כי באמת אינו נסיון כלל, ומי שיודע מעט מגדולת הבורא יתברך כמ"ש ש' יִגְדֹּל ה' אֲנִי יִדְעֵתִי דִּיקָא - אינו נחשב לנסיון כלל, ואין חילוק אצלי בין זכר לנקבה, אני רואה התאוה כמו שאני רואה אותך, היו לי נסיונות אין מספר, אך אינו נסיון כלל, אך בעת שהיה נסיון היה לו ג"כ כמה נסיונות" (חיי מוהר"ן רל"ג); "קודם שזכה לזה שיתבטל ויהיה נמאס אצלו לגמרי התאוה הזאת, גם קודם לזה גם אז היה לו כמה וכמה נסיונות גדולות ונוראות מאד בתאוה זו אשר אי אפשר לבאר בפרט, כי בימי נעוריו ממש בעת רתיחת הדמים היו לו כמה וכמה נסיונות גדולות של תאוה זו עד אין מספר אשר היה בידו למלאות תאוות, והיה בסכנה גדולה מאד מאד, אך היה גיבור חזק... והיה מתפלל להש"ת שיזמין לו נסיונות... ואעפ"כ לא התרחק עצמו מהנסיון פעם אחרת אע"פ שבשעת הנסיון היה קשה עליו מאד" (שבחי הר"ן ט"ו); "לענין שבירת תאוות ומדות רעות לגמרי בתכלית הביטול שהתפאר את עצמו שזכה לזה - אמר רבנו ז"ל שיש צדיקים ששברו התאוות אך הם כמו עור שמעבדין ואעפ"י שמעובד העור אך נשאר בו קצת ריח שאינו טוב, כמו כן הנמשל שיש ששברו התאוות אבל עדיין נשאר קצת שמץ מהם ועדיין התאוות כרוכים אחריהם במקצת (חיי מוהר"ן רל"ד); "איך לוקחים חברים כמו שהיה אצל רשב"י וכיוצא, ואני הייתי ג"כ תוחב ראשי ביניהם, ענה ואמר: מן הסתם איך שהיה נמצא חברים הייתי אני הרבי שלהם" (חיי מוהר"ן רפ"ה); "אפילו אם היה הבעש"ט והאר"י ז"ל וכו' בעולם לא היו יכולים להשתוות עמי" (חיי מוהר"ן שצ"ג); "אפילו מי שנוגע בי מעט מה יקרה מעלתו לעולמי עד" (חיי מוהר"ן ש'); "כל מי שיציית אותי ויקיים כל מה שאני מצווה בודאי יהיה צדיק גדול יהיה מה שיהיה, והעיקר להשליך שכל עצמו לגמרי רק כאשר יאמר הוא יקיים הכל כמאמר" (חיי מוהר"ן ש"כ); "כל הצדיקים הגדולים הגיעו למעלה ולמדרגה שהגיעו, אבל עמדו בזה, ואני ב"ה בכל רגע ורגע נעשה איש אחר" (חיי מוהר"ן ת"א); "הוא זכה מה שלא זכו תנאים ואמוראים" (חיי מוהר"ן קמ"א); "אותי צריכים כל העולם... אפילו כל הצדיקים צריכים אותי כי גם הם צריכים להחזיר אותם למוטב" (חיי מוהר"ן ר"ג); "העולם היו צריכים להעתיק הרבה עבורי כי העולם הם צריכים אותי מאד מאד כי העולם אין יכולין להיות בלעדי כלל" (חיי מוהר"ן רמ"ח); "כל הצדיקים הם אצלי מכאן ועד כאן [מכתפיו ומטה]... ואני מכאן עד כאן [מהראש עד הכתפיים]" (חיי מוהר"ן רס"ז); "הוא מרגיש צרות ישראל ר"ל קודם מכל הצדיקים, כי הוא יודע הגזירה והצרה כשהוא עדיין בשורש, ואח"כ מגיע הדבר לשאר הצדיקים" (חיי מוהר"ן רע"ו) - הרי שמי הוא המאמין בספריו ואינו מאמין שרבי נחמן היה והוא ראש וראשון לכל מעלה, ואלו מעלות כבר נשאר לשאר האנשים; שוב מודגש כאן שלא באנו כאן להשיג על רבי נחמן עצמו כי באמת אין לנו מושג בהשגותיו ובעומק תורתו ומדוע העיד על עצמו את כל מעלות אלו, ואולי אף לא הוא אמר על עצמו אלא רבי נתן הוא שכתב כן מדעת עצמו, אלא רק באנו לומר שפשוט שרבים יחשב בעיניהם כצדיק האמת לאור מעלות אלו, וממילא מי שאין לו מעלות אלו כבר אינו יכול להחשב בעיניהם צדיק אמת, והרי הוא כקליפת השום בעיניהם [בחבורת "צעד אחד פנימה" כתב שקטע זה הוא המצאה המיועדת להשמיץ את רבי נחמן ולנגח בה ציבור שלם, ותמהתי על דבריו היכן מצא בדברי זלזול, ואדרבה - כמה מאנשי ברסלב שקראו את הציטוטים אמרו שהציטוטים חזקו אותם כי לא ידעו עד כמה רבם היה גדול].

לאחר כל המתבאר פשוט הדבר שמי שזכה להתקרב לרבים חש בביורר שעדיף הוא על שאר באי העולם, כמבואר בכתביהם גם מי שנוגע בו אפילו באצבע קטנה אין לשער מעלתו (חיי מוהר"ן ש'), "מי שיעג עצמו בי אפילו באצבע הוא כבר יעבור אפילו שבעה מימות מבלי להרטב" (חיי מוהר"ן ש"ב), "עם הקטן שבאנשי שלומנו יהיה נעשה עמו בעולם מה שלא נעשה עם הגדול שבמפורסמים של עכשיו" (חיי מוהר"ן ש"ב), "תצייר לעצמך שהגדול שבדור של עכשיו לבסוף בודאי יעמוד ליד הפתח ויקנא מאד את המקורבים אליו, מכ"ש מי שזוכה להושיט לו אש למקטרת" (חיי מוהר"ן ש"ד) - אלא ששאר יצורי תבל עדיין לא זכו להכיר בזה, וממילא כבר קשה להמלט מנפילה לפח המסוכן של "תועבת ה' פל גבה לב", ומי שמצוי אצלם יודע שבמקרה הטוב יביטו עליך ברחמנות כעל מי שעדיין לא זכה לראות אור.

לאחר ההתבוננות, יתכן שכאן מונחת הסיבה להתפשטות המדהימה של תנועת ברסלב אצל בעלי התשובה, וביחוד אצל אלו שמוצאם מעדות המזרח אף שלא הורגלו בחסידות, אף שהגר"ע יוסף שליט"א הביע בפומבי את התנגדותו לדרך ברסלב [ואף בירך בליווי את הגר"י כהן שליט"א "אָתָּה עַל בְּמוֹתֵינוּ מְדַרְגָּה"]. ציבור המרגיש רמוס שואף לחוש עליון ובקלות מזדהה עם תנועות המבטיחות לו תחושת עליונות ללא מאמץ [כפי הידוע מספרי ההיסטוריה על מסעי הצלב שהבטיחו לציבור ה"חוטאים" גאולת נפש אם אך יצילו את ירושלים מהמוסלמים, ועל הנאציזם סוציאליזם בגרמניה שהבטיח עליונות למי שחש פגוע מחוזה ורסאי וממשבר 1929], וממילא מובן מדוע ציבור יקר וקדוש מבני ספרד החש עצמו רדוף בממסד של "בני תורה" "ליטאים" [אין כאן המקום לדון אם תחושות אלו מבוססות יותר על דמיון או על מציאות, ופשוט שכדי לדון בנושאים כואבים אלו בכובד ראש יש להכיר גם את הצד השני של המטבע אשר טענותיו אינן פחותות משקל] נוטה בקלות לאמץ את השקפת ברסלב בניגוד לדעת הגר"ע יוסף שליט"א, ותחושת העליונות הממלאת את אנשי ברסלב מספקת את התחושה החסרה לציבור זה אף לפני שיש התקדמות באופן ממש. מי שלא הורגל

שהתקדמותו תנבע מצמיחה שקטה ועמוקה לעתים חש כאילו דורך במקום אחד, וההתלהבות שישנה אצל חלק מאנשי ברסלב מספקת ללא מאמץ ניכר את הצורך בתחושת הרוממות, ומה גם שיותר נוח לקבל "דת" רדודה ולא מאד מחייבת אך צבעונית ומלאה חיות כמו שמציעה ברסלב, מאשר להתמודד עם דרישות היהדות המצטיירת אצלם בראי בן התורה הליטאי כתובענית וחסרת צבע וחיות.

קתוליות

אזנים רגישות קולטות תחושה מפחידה של קתוליות בהשקפת ברסלב - שכל הצלת הנפש של היהודים חייבת לעבור דרך אדם אחד, ושללא תיווכו אין סיכוי להיות יהודי שלם, ושהוא בלבד המכפר עליהם: "אני נהר המטהר מכל הכתמים" (חיי מוהר"ן של"ב), "מה אתם יכולים לעשות תשובה? וכי מספיקים ימיכם וכוחכם כלכם לתקן פגם אחד ממה שקלקלתם? רק אני עושה תשובה בשבילכם ויש לאל ידי לתקן הכל - כל מה שקלקלתם עד הנה, רק העיקר מעתה לא תעשו עוד, ואפילו מהיום והלאה איני מקפיד על השגות שתעברו ח"ו, רק העיקר שעכ"פ תשמרו עצמכם ממזיד" (חיי מוהר"ן ד"ש), "אי אפשר להיות איש כשר באמת כי אם כשמתקרבין להצדיק האמת שבדור... קודם שנמצא הצדיק האמת בעולם יכולים להתקרב להשי"ת מעצמו, אבל אחר שכבר נמצא הצדיק האמת בעולם אי אפשר להתקרב להשם יתברך באמת בשום אופן כי אם כשזוכין להתקרב אליו" (חיי מוהר"ן רצ"ט), "האמת שה' יתברך בתוך ישראל אבל הכל על ידי הצדיק משה רבנו, אבל תיכף כשחולק על משה שהוא הרב האמת הרי עוקר עצמו ואת השומעים למחלוקתו משם ה' כי אי אפשר להכלל משם ה' כי אם על ידי הרב האמת כי זה היה עיקר הפגם [של קרח ועדתו] שרצו לעשות לעצמם שם לחלוק עצמן ממה" (לקט מלקוטי הלכות, הלכות שבועות ב' כ' [נכתב על ידי מוהרנ"ת]), וכן ידוע שמעלת הפדיונות הרווחת אצלם היא דוקא בהתקשרות נפשם לצדיק [בחוברת "צעד אחד פנימה" העיר שהמושג משובש, ושלא הבנתי את השגתו], וכבר רבבות יהודים נרצחו במיתות משונות על כפירתם באמונה משובשת זו של שכניהם הקתולים, וכיצד ניתן לסבול השקפה דומה לזו אצל היהודים; לאחר כל המבואר תמהתי מדוע קוראים הם לרבם "רבינו" ולא "הרב" שהרי אווזים הם שהוא רבם של כל העולם כולו, ויתכן שהתשובה המפחידה לשאלה זו היא שבזאת מבטאים הם את אמונתם שדומה רבם למשה בן עמרם שהיה היחיד שנקרא "רבינו" [בחוברת "צעד אחד פנימה" כתב שבקטע זה דימיתי את רבי נחמן ליש"ו, ושדברי רבי נחמן נאמרו ליחידים שהדרדרו עד שאול תחתית כדי לעוררם לשוב, ושתפקיד הצדיק להקצים - ולא הבין את כוונתי שפשוט שרבי נחמן לא התכוון שכל תיקון הנפש יעבור דרכו כמנהג הקתולים, אלא שכאשר אותם המשובשים רואים פעמים רבות את הציטוט "אני נהר המטהר לכל הכתמים" על גבי מכוניות ובתים - אכן מאמינים שהצלת הנפש היא רק בתיוך הצדיק, וממילא באים לשיבוש שמי שאינו מאמין בזה הוא אפיקורוס ואין לו חלק לעוה"ב והוא רשע, וכדו', כידוע למי שמכיר אותם].

כשסיפרתי לידיד על הסכנות הצפויות מתנועת ברסלב אמר לי שהוא אינו חושש לעצמו כי יש לו חיסון - כששמע מאחד מאנשי ברסלב ש"רבינו הוא אלקים" הבין עם מי יש לו עסק, וכבר אינו חושש לנפשו שיפול לאמונה זו; לא פעם שמענו על אנשים המתפללים לרבינו ומבקשים שיעזור להם ובכך עוברים על אחד מ"ג העיקרים "אני מאמין באמונה שלמה שהבורא יתברך שמו לו לבדו ראוי להתפלל ואין ראוי להתפלל לזולתו" - אשר על מי שמפקפק ביסודות אלו כתב הרמב"ם (פיה"מ סנהדרין א') "הרי זה יצא מן הכלל וכפר בעיקר ונקרא מין ואפיקורוס וקוצץ בנטיעות, וחובה לשנאותו ולהשמידו, ועליו הוא אומר הָלוֹא מְשֻׁנָּאִי ה' אֱלֹהֵינוּ", לדוגמא ראה בעלון "חוט של חסד" (פרשת ראה תש"ט) שהביא מעשה במי שחלה במחלה קשה והגיע לקברו של הצדיק וקרא את עשרת המזמורים ונתן פרוטה לצדקה בהתקשרות לצדיק, ולאחר מכן שפך לבו וסיפר לצדיק על המצב בו נמצא והאמין בצדיק ובכוחותיו הגדולים, ולאחר כמה ימים זכה שהצדיק פתח לו, ולתקופת השנה חזר לציון הקדוש לומר לצדיק תודה רבה, וסיפר לסובבים על הנס כדי לחזק אותם באמונה בכוחו של הצדיק - והמתבונן יבין כמה רעיון זה אסור.

להיות משונה

הרגיל להתנהג באופן משונה

מי שנוהג בהנהגות שאינן מקובלות באותו מקום יש לחוש בו משום גאוה והתנשאות, שהרי מראה בעצמו שטוב הוא יותר מהאחרים, וראה ב"ק (פ"א:): שרבי ורבי חייא הלכו בשדה שבצדי הדרכים משום שהיו מהמורות בדרך [והדבר מותר על פי תקנת עזרא], ורבי יהודה בן קנוסא הלך לפניו בדרך, ושאל רבי את רבי חייא מי הוא זה שמראה גדולה בפניו, ולאחר שהוברר שאדם גדול הוא וכל מעשיו לשם שמים אמרו שלולא כן היה ראוי לנדותו, והסביר המהרש"ל (ים של שלמה מ"א) שמכאן מוכח שראוי לנדות תלמיד חכם שמתיהר ומחזיר בדין שפשט היתרו בכל ישראל; כל שכן הוא כשממציא לעצמו הנהגות משונות ועובר על דברי חז"ל "לא יהא אדם ער בין הישנים, ולא ישן בין הערים, ולא בוכה בין השוחקים, ולא שוחק בין הבוכים, ולא יושב בין העומדים, ולא עומד בין היושבים, ולא קורא בין השונים, ולא שונה בין הקוראים - כללו של דבר לא ישנה אדם מדעת הבריות" (דרך ארץ ד' ה'); מרגלא בפומיה דהגה"צ הגר"ד יפה שליט"א שמדברי חז"ל (עדיפות ה' ו') "מוטב לי להקרא שוטה כל ימי ולא לעשות שעה אחת רשע לפני המקום" - מוכח שלהיות שוטה בעיני הבריות אינה מעלה. מאחר ומי שנוהג מנהגים משונים מרגיל את עצמו למצוא לעצמו דרך ל"עבודת השם" לפי הבנתו ואינו מכפיף את דעתו לדעת רבנים ידועי שם - הרי שמסוגל להמציא בעצמו עוד המצאות נוספות, ומתוך כך יגיע גם להקל בדברים חמורים - הכל מפני שאינו מכפיף את עצמו לחכמי התורה המפורסמים, ומה חמורות התוצאות של אדם הקובע לעצמו את הנהגותיו [ראה לעיל בעמ' 5 לגבי חזלול בטומאת כהנים ובאיסור היציאה לאבל], ואין לתמוה על כי בפעמים רבות בניהם של אנשי ברסלב אינם הולכים בדרכי אבותם מאחר ואינם מעוניינים להיות משונים בעיני סביבת חבריהם; נציין בזה כמה דוגמאות.

מלבוש חריג

אצל רבים מאנשי ברסלב מקובל להתלבש בצורה משונה, להתקרח, לגדל פאות משונות ולחבוש כובע לכן משונה עם פומפון וכתובית "נ נח", ואמר לי אחד מרציניהם שכבר אמר לכמה מהם שלא כתוב בספריהם שיש ללבוש בגדים אלו ולהראות משונה; אדרבה עובדי השם הרי מייצגים את שמו של הקב"ה בעולם וכיצד יתכן שגראו כה מזוהים [ופשוט שמה שרבה הבטיח שימשיך אותם בפאות אינו מחייב לגדל פאות חריגות, שהרי בודאי שיוכל למושכם גם בפאות רגילות] [בחוברת "צעד אחד פנימה" כתב שקטע זה מתאים ל"שטירמר" הנאצי וששכחתי שפאות ארוכות מצויות אצל כל קהילות החסידים וגם אצל קהילות ליטאיות בירושלים, ושהכובע עם הכתובית שייך רק לאנשים חריגים אשר אמצו את הכותרת של חסידי ברסלב - ויש להשיב שאין זו אלא דמגוגיה כי אילו המסקנה שלי היתה שיש להשמידם הרי שהיה מקום להשוותי ל"שטירמר" אלא המסקנה היא שיש ללמדם שאין להיות משונה, והפאות שעליהן אני דן אינן הפאות המצויות אלא ארוכות ומנופחות בצורה המעוררת דחיה, וחובשי הכובע הלבן חשים עצמם כמייצגים את ברסלב לא פחות מאחרים - ועליהם אני דן].

שאל

אצל רבות ממאמינות ברסלב מקובל שלובשות הן שאל העוטה את גופן [הנהגה זו אינה מיוחדת דוקא לברסלב, אולם מאפיינת היא את האבסורד שבהתבלטות], ומדמות הן שצנועות הן ביותר, וטועות הן ביותר שהרי הצניעות אינה נקבעת על ידי כיסוי והסתרה עודפים אלא על ידי חוסר התבלטות, ומעלת הכיסוי העודף היא אך ורק במקום שצורת כיסוי זו מקובלת וממילא הדבר אינו מעורר תמהון, אולם במקום שאין הדבר מקובל הרי שהוא מושך תשומת לב, ותשומת לב זו היא פריצות שהרי הגדרת פריצות היא התנהגות המעוררת תשומת לב של גברים אליה ועל ידי כך יצרם מתעורר (רש"י סוטה מ"ח. ד"ה כאש, וכן ראה ברלב"ג משלי ו' כ"ה), וככל שהמעשה יותר אינו מקובל - הרי שדרושה עזות כדי לעשותו וממילא נחשב כפריצות יותר גדולה, כפי שמצאנו שבביתא ובחצרה התיירו לאשה להיות גלוית שער [לפי הבבלי, ולפני התגלות הזוהר], וכשיוצאת מחצר לחצר דרך מבוי הצריכה כיסוי מסוים, וכשיוצאת למקום שמצויים בו רבים הצריכה כיסוי מלא, וכן ראיתי במאמר הגר"א פולק (בירחון אור ישראל כ"ב) שמהות "צניעות" ו"פריצות" אינה מצד הכשלת הגברים אלא מצד האשה, כפי שמצאנו עניני צניעות גם באדם הנמצא לבדו בחדרו - כי צניעות היא ענין פנימי של בוש והנהגה בדרך עדינה, ומהות גדר התנהגות בפריצות היא פריקת עול מסווה הבושה מבת ישראל, ולכן נחשבת כפרוזה אף אם במקרה לא היה שום גבר ברחוב שהרי העיזה ללכת כך במקום שאפשר שיראוה, וברור שכשגברים רואים אותה יש בזה יותר עזות וחוסר צניעות מצידה, ונמצא שפריצות אינה חסרון כיסוי אלא התבלטות, וצניעות אינה עודף כיסוי אלא חוסר התבלטות. מאותה סיבה יש להחשיב כפריצות גם קול דיבור רעשני [נאום, פלאפון ברחוב...], בגד בצבעים רועשים ומנצנצים או בגיזרה משונה, לבישת בגדים שאין נהוג ללבושם באותו מקום [כגון חלוק ברחוב], חבישת כיסוי שער המושך תשומת לב כגון שיש בו פניטים מנצנצים או שהוא בעל צורה משונה [כובע שעליו מגדל וכדו] או פאה ארוכה ומתנפנפת או שאינה סימטרית או בעלת מראה רטוב וכדו', וכן איפור רועש או בולט, בושם נודף ועמידה במקום מרכזי - מאחר והם גורמים להבלטה ולמשיכת תשומת לב אף שאינם בהכרח חשיפה של גופה, והגע בעצמך כיצד יתקבל שאשה תלבש מלבושי כלה ברחוב - אף שגופה מוסתרת; נמצא שבמקומות שחבישת השאל אינה מקובלת אלא היא מעוררת תמהון ומושכת תשומת לב - היתרון שיש בכיסוי עודף הופך לחסרון ניכר בכך שהשאל מושך את תשומת לב הגברים, וממילא לבישת השאל במקומות אלו מהווה מעשה פריצות [בחוברת "צעד אחד פנימה" כתב שראית אשה הלבושה בשאל במקום שאין הדבר מצוי דומה לראית עמוד חשמל חריג, ואין זה נכון מאחר וגברים נמשכים לאשה לא רק בעקבות צורת גופה אלא בעקבות תשומת הלב אליה, כפי שחז"ל אסרו להסתכל על בגדי צבעונים של אשה שמכירה או ללכת אחרי אשה ברחוב גם במנעם שמסתבר שנהגו ללבוש בגדים צנועים לפחות כמו שאל, ופוק חיי כמה רוגזים הגרים במקום שלבוש זה הוא חריג על הלבושות שאל הגורמות למשיכת תשומת לבם].

נ נח נחמ נחמן מאומן

כבר ידוע המעשה באודסר שבעת שנה את מנוחתו חמדו לצון והניחו לידו פתקא "מן השמים" וז"ל: "מאד היה קשה לי לרדת אליך תלמידי היקר להגיד לך כי נהנתי מאד מעבודתך, ועליך אמרתי האש שלי תוקד עד ביאת המשיח, חזק ואמץ בעבודתך נ נח נחמ נחמן מאומן..." - ובכך ירדה לעולם הסגולה המופלאה, והושפלה עד לעפר כבודה של תנועת ברסלב. אף שקבוצת ה"נח נחים" אינה מכילה את סלתה ושמנה של אנשי ברסלב אלא בפעמים רבות חלק מאנשים אלו באו מעבר חילוני שיש בו קלון או פשיעה, וחלק אחר באו ממקומות ברהמיים - אך זה מצריך תשובת המשקל של מעשים שקטים ושל ישיבה בתוך בית המדרש ללא חיפוש הרפתקאות מחוצה לו, תוך דקדוק עצום בשמירת מצוות ובתיקון המדות, וחובה עליהם להפנים שחזרתם בתשובה היא קרש קפיצה לקבלת עול שמירת מצוות מלא ואין להם להשאיר כיצור כלאים של יהדות פריקית [בחוברת "צעד אחד פנימה" טען שאנשים אלו הם חריגים ואין ליצור תדמית שלילית לברסלב בעיניים, ושוב, עליה אני דן].

מצוות חדשות

בנאי שהצטוו לבנות קיר תוך שעתים ובנה את השורה הראשונה במשך שעה וחצי תוך שמירה על מבנה מדויק וישר להפליא, וכעת נותרה לו רק מחצית השעה כדי להשלים את הקיר - האפשרויות העומדות בפניו הן רק להשלים את הקיר עקום או לפרקו ולוותר על משכורתו. עם ישראל קיבל תרי"ג מצוות - איש איש קיבל כוחות, זמן, ממון וסביבה לפי התפקיד שההשגחה הועידה לו, והמשותף לכולם הוא שאי ניצול הכוחות והמאמצים יוביל בהכרח להחמצת חלק מעבודת השם המיועדת לו באופן אישי; המצאת מצוות חדשות בהכרח גוזלת זמן וכח שהיו דרושים להתקדמות אמיתית, ולכן יש לבחון את כמה ממצוותיה

החדשות של ברסלב אם אין שכן יוצא בהפסדן, וכבר רבם אמר "אינו מסכים על אלו הלומדים והגדולים שרוצים דיקא להמציא חדשות כגון איזה דין חדש או איזה הנהגה חדשה וכוונתם אינה על האמת לאמתו רק להמציא חדשות" (חיי מוהר"ן קצ"ד):

אומן

מצות העליה לרגל לאומן בראש השנה מעוגנת בכתביהם "זה בחינת מה שנוסעים על ראש השנה לצדיקים כי ראש השנה הוא יומא דדינא של כל השנה וכל אחד ואחד בא עם קדושתו וצמצומו אל הצדיק הדור שהוא בחינת קדשי קדשים, בחינת אבן שתייה... וכולם באים ונכללים בתוך הצדיק הדור" (לקוטי מוהר"ן קמא ס"א ז'), וכן "אפילו כל העולם כולו תלוי בראש השנה שלי" (חיי מוהר"ן ת"ה) - והנהגה מקובלת אצלם להתפלל בראש השנה על ציונו של רבם באומן, ורבם אף הבטיח "אני בטוח בהש"ת שכל תינוק שיבוא לפני קודם שיגיע לבן שבע שנים - בודאי יהיה נקי מן החטא עד יום חתונתו" (חיי מוהר"ן תקי"ז), וכן מפורסם שהבטיח שכל הוצאות הדרך לאומן כבר משולמות על ידו (לא מצאתי בכתובים, ואולי מקורם מהספר ימי מוהר"ן כ' "תכף כשנתחזקתי בדעתי לנסוע בודאי ויעבר עלי מה - תכף סייעני השם יתברך והזמין לי צרכי נסיעתי, כי כן דרכו יתברך תמיד כי הבא לטהר מסייעין לו, וכל המניעות הן רק מניעות המח"). עם קריסת מסך הברזל התאפשרה עליה לרגל של אלפי אנשים - ותפילה המונית זו מרגשת עד מאד, וממילא אנשי ברסלב משתדלים מאד להגיע לשם, ואף משדלים את מי שאינו נמנה על אנשיהם להגיע לשם ביוזעם את עוצמת החוויה הסוחפת את אלפי יהודים מתפללים יחד תפילה מרגשת.

אמנם, מאחר וידוע שלא ריגושים מכבידים את כף הזכויות אלא דוקא תשובה הכוללת וידי חרטה וקבלה לעתיד - לכן יש ליוצאים לאוקראינה להזהר להניח דגש על התשובה וההשתפרות ולא על הריגושים, כדי שיהיה בהם שינוי בין צאתם לאוקראינה לביאתם ממנה.

גם אילו נניח שאין איסור הלכתי בעצם היציאה לחו"ל [ראה את תמצית הקונטרס "עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה" המובאת בעמ' 20], אולם כיצד מסוגלים הם להפנות עורף לארץ הקדש מקום הראת השכינה ולהגעל בארץ הרוצחים שאדמתה ספוגה וגדושה בדמי עמנו מימות בוגדן חמילניצקי בגזירות ת"ח-ת"ט ועד ימות הנאצים, ארץ אשר אדמתה הרוויה בעצמות אחינו הטמונים בה התקוממה כנגד כוונת הממשלה לבנות גן שעשועים על גיא ההריגה של באבי-יאר ונחשול של בוך שטף את רחובות קייב וגרם למאות הרוגים עד שהממשלה נסוגה מתוכניתה כי הבינו שהאדמה נוקמת את נקמת היהודים (ראה בספר "קול בדממה נשמע") - וכיצד מזילים מכספם לרוצחי עמנו לפרנסם ברווח בממון יהודי.

גם אם לא היינו יודעים מבית-הפריצות באומן, המהוה פיתוי לחלק מבאי המקום היהודים, והוא המושך את חלקם לנסוע לאוקראינה, וגם אם לא תאחזנו בוושה ממסע ההתרמות המביש המתנהל בסמוך למועד הנסיעה לאומן [וידוע על חלק מאנשיהם שלא שילמו את שכירות דירתם מאחר וצריכים את הכסף לנסוע לאומן], ואף ילדים קטנים מבקשים "תן לי כסף לאומן" - ונתלה שעדיין לא גרסו את דברי חז"ל "כיון שנצטרך אדם לבריות פניו משתנות ככרום" (ברכות ז'), "עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות" (שבת קי"ח.), "המבזבז אל יבזבז יותר מחומש שמא יצטרך לבריות" (כתובות ז'). אולם בוושה צריכה לאחוז אותנו לאחר שאחד מדרשניהם התבטא (קולו מופץ בתקליטורים) שכאשר המשיח יבוא - יהיה המשיח עם מנין אנשים בבית המקדש, וכל השאר יהיו באומן, וכן כתבו ש"ישנו פרופסור גדול של כל מחלות הנפש הקשות שאנו חולים בהן - יאוש, עצבות, גאווה, ריקנות, שעמום, שטחית, בדידות - והוא מבטיח לטפל ולעשות ניתוח פרטי לכל אחד, אז ודאי שאנו צריכים למהר ולהגיע לשם" (התבהרות גליון מס' 7) [ומטעם זה גם התירו לכהן להטמא בציון רבם, ראה בעמ' 5, ותמהתי על המשל שהרי אין אנו רואים ששבים משם בריאים], ואף שמעתי על מרצה אחד שאמר שכפי שאין צורך לשאול את האשה אם ללכת לרופא שיניים כאשר הכאב חזק - כך אין צורך להתחשב בה בנסיעה לאומן בראש השנה [ושכח שבברכות (כ"ה):] הסכימו חכמי ישראל למנות את רב"ע לנשיא, שכן הסתם זו מעלה גדולה יותר מנסיעה לאומן - ובכ"ז רב"ע לא קיבל על עצמו את המינוי עד שימלך באשטון], ושמעתי שהגר"ע יוסף שליט"א מחה בהנהגה זו בשיעורו בלווין, ואמר שראש השנה הוא הזמן להיות עם המשפחה ולא לנסוע לאומן [אין זה סותר שיש מעלה רבה בתפילת רבים] [בחבורת "צעד אחד פנימה" הגיב שתפילה מרגשת אינה המודד לנסיעה לאומן אלא החיזוק הרוחני שנותן דחף בעבודת השם לאחר החזרה משם, ודבר זה יכולים להעיד על עצמם עשרות אלפים שהיו שם].

לאחר כותבי זאת ראיתי קונטרס בשם "עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה" המבאר מדוע לא לטוס לאומן בראש השנה, ותמצית דבריו מובאת כאן: הנסיעה מחללת את כבודה של א"י שהרי משמעותה שרק באוקראינה אפשר להתחבר לה' ולהנצל מיום הדין; בבבא בתרא (ז"א.) איתא שאין לצאת מהארץ אלא בשעת רעב כבד, וכ"פ הרמב"ם שיותר לצאת רק כדי ללמוד תורה ולישא אשה ולהציל מן העכו"ם ולסחורה ויחזור לארץ, ולשכון בחו"ל מותר רק ברעב כבד, אך אינה מדת חסידות כפי שמחלון וכליון נתחייבו כלייה - ופשוט שהרמב"ם אוסר יציאה לצורך אחר אפילו על מנת לחזור, וכ"פ תוס' (ע"ז י"ג.) - ופשוט שלא התירו לצאת לחו"ל כדי להשתטח על קברי צדיקים שהרי אין בזה אפילו מצוה מוגדרת, בשו"ת משפט כהן (ענייני א"י קמ"י) השיג על השדי חמד שהתיר לצאת לחו"ל להשתטח על קברי צדיקים "נהי שמצינו בכלב שהשתטח על קברי אבות אבל ודאי לענין מצוה היש פנים לומר דעל כל קברי הצדיקים שבעולם מצוה להשתטח - זה לא ניתן להאמר כלל... ועיקר הקדושה של הצדיקים הראשונים הלא הוא בארץ הקדש ולמה לן לאהדורי דוקא על קברי חו"ל, והלא גם בתלמוד תורה ס"ל לר"י שאסור לצאת לחו"ל כשמוצא ללמוד, ולא איפסיקא כותיה כי אם מטעם שלא מן הכל אדם זוכה ופשוט הדבר שאין זה שייך לענין ההשתטחות אקברי צדיקים... ועל עיקר המצוה לא ידענא דמצינו רק שהיא תועלת שעל ידי כן הצדיקים מבקשים עליו רחמים אבל מצוה מנא לן... ואולי כיון שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים א"כ זהו גופו מצוה שיגרום לצדיקים שירבו

בתפילה לעשות רצון השי"ת... מ"מ אין הדבר ברור כלל לענ"ד לומר שלא תספיק אהבת אבות העולם ישני חבון עד שנצרך לצאת ע"ז מא"י לחו"ל, ומה טובו דברי הגאון השדי חמד דבת"ח דמתבטל מת"ת המניעה טובה והכל לשם שמים", גם בשו"ת אז נדברו (י"ב כ"ח) כתב שהיציאה לחו"ל לקברי צדיקים "עלכון לארץ ולאבות הקדושים התנאים והאמוראים גדולי ישראל הטמונים כאן... וכל נסיעה קשורה עם ביטול תורה הרבה והוצאות כספיים שאפשר להחיות בהם עניים... ובעדנא של יצר ותאוות התיירות כל אחד יש לו לחשוב את נפשו אם כל כוונתו רק לשם שמים" - ונמצא שהדבר שנוי במחלוקת אם מותר לצאת לחו"ל לקברי צדיקים, וגם למתירים אינה מדת חסידות ובפרט בת"ח המתבטל מלימודו, והיוצא עלול להתחייב כליה ח"י; בספרי (דברים פסוק מ"ג, הובא ברש"י דברים י"א י"ח וברמב"ן ויקרא י"ח כ"ה) איתא שקיום המצוות בחו"ל אינו אלא זכר לקיומן בארץ "משל למלך בשר ודם שכעס על אשתו וטרפה בבית אביה אמר לה הוי מקושטת בתכשיטיך שכשתחזורי לא יהי עליך חדשים כך אמר הקדוש ברוך הוא לישראל בני הוי מצויינים במצות שכשתחזורי לא יהי עליכם חדשים" - ומדובר אף במצוות שאינן תלויות בארץ (ראה רש"י שם), וכתב הרשב"ם (ב"ב צ"א.) שהיוצא מהארץ מפקיע עצמו מן המצוות, והסביר הגר"י חרל"פ (מי מרום ו' פרק י"ב) שקיום המצוות בחו"ל הוא בגדר אינו מצווה ועושה שכן הדר בחו"ל דומה למי שאין לו אלוה, וכל המצוות שמקיימים בחו"ל הן בעיקר כדי שיהיו רגילים בהם כשיכנסו בארץ - לכן פשוט שבזמן שצריך להרבות מצוות כדי לזכות בדין אין לאדם לגרום שמצוותיו תהיינה כמי שאינו מצווה ועושה - כדי לזכות לתחושת רוממות, מלבד איסור היציאה לחו"ל, ונמצא שהשומע תקיעת שופר באומן אין זה אלא כדי שלא ישכח לשמוע תקיעת שופר ביום בו יחליט להשאר בר"ה בארץ. בתחילת פרשת ויצא מבואר שא"י היא שער השמים, ופירש"י שהיא מקום תפלה לעלות תפלתם השמימה, ובמלכים מבואר ששלמה המלך הוזקק להתפלל שתפילות הנעשות בחו"ל יוכלו להתקבל על ידי שישלחו דרך א"י "והתפללו אליך דרך ארצם" - ומכאן למדו חז"ל שהמתפלל בחו"ל צריך לכוון לבו כנגד א"י, ובספר שערי אורה (שער שני) ביאר ש"כשישראל בחו"ל הם ברשות שרי האומות ואין דרך לעלות תפילתם שאין שערי שמים אלא בארץ ישראל", וביאר שם ש"תפילת חו"ל דומה למי שצריך לדבר עם המלך וביתו רחוק מאד מן המלך ויש בדרך כמה ליסטים וכמה פגעים רעים", ובסידור היעב"ץ (סולם בית אל ג' ו') ביאר שכיוון הגוף לא"י מועיל רק למי שאינו יכול להיות בפועל בא"י מחמת אונס והסכנה, ולא תועיל הכוונה במקום שאין טענת אונס גמור, ובשל"ה (תמיד הג"ה פרק נר מצוה) כתב "כשישראל הם בחוץ לארץ הרי הם ברשות שרי האומות ואין דרך לעלות תפילתם שאין שערי שמים אלא בארץ ישראל... בחוץ לארץ הכל סתום אצל השמים... התפילות שהן בחוץ לארץ אין להם דרך לעלות לפני השם יתברך זולתי כשישראל משלחים אותם מחוץ לארץ נגד ירושלים" - ומכל זאת מוכח ההבדל התהומי שבין תפילות א"י לתפילות חו"ל, וכמה נואלו היוצאים לחו"ל כדי להתפלל שם, ובפרט בראש השנה שבו עומדים הכל לבקש על נפשם; גם מדברי רבי נחמן עצמו מבואר שכוונתו היתה לנסיעה לצדיקים בעודם בחיים שהרי מטרת הנסיעה היא להתקשר לצדיק ואל המוחין שלו, ופשוט שזה אפשרי רק בצדיק החי בדור כי אילו כוונתו היתה רק לצדיק כל הדורות הרי שהיה שולח את חסידיו לישני חבון [וכ"כ בליקוטי מוהר"ן קמא ח' ב' שכשהוא מקושר להצדיק והרב שבדור ממשיך רוח חיים מהצדיק שבדור], ועוד - מבואר מדבריו שדיבר על המעלה של נסיעה לצדיקים ולא דוקא אליו [כפי שבליקוטי מוהר"ן קמא ט' ד' כתב שצריך כל אדם לקשר את תפילתו לצדיק הדור כי כל צדיק וצדיק הוא בבחינת משה] - וממילא פשוט שכשכתב במפורש ש"כל האנשים המקורבים אלי שיהו כולם על ראש השנה" כוונתו דוקא למקורבים אליו כי אותם עליו להעלות בתפילותיו ולתקן בתיקוניו, ולא היתה כוונתו שכל ישראל ינהרו אחריו, ופשוט שלא התכוון שדרי א"י יעזבו את ארץ הקדש כדי לפקוד אותו לאחר מותו; עוד מבואר בדברי מוהר"ן שצריך עבודת ר"ה היא להמשיך את קדושת א"י - וממילא פשוט שהיוצא מא"י לחו"ל כדי להמצא בקרבתו - עושה הפוך מהדרכתו ופוגם במטרה העיקרית של ר"ה המבוארת במקומות רבים בדבריו, לדוגמא ראה ליקוטי מוהר"ן (תנינא ח' ט') "והידוש העולם יהיה בבחינת א"י וזה בחינת ראש השנה", ובלקוטי הלכות (א"ח בית הכנסת ה' י"ד) "בר"ה נברא העולם על כן אז אנו עוסקין לעשות דרך כבושה לא"י שכל תקותינו לשוב לשם בקרוב כי עיקר התגלות קדושת א"י הוא בר"ה", ובהמשך (אות ט"ז) כתב שעל כן צריכין לנסוע לצדיק אמת על ראש השנה... שהוא הדרך לא"י, ובהמשך (אות כ') כתב על השופר "שזהו בחינת שבאין לארץ ישראל ממש כי עיקר המוחין בארץ ישראל", ועוד ועוד במקומות רבים - ומעתה כמה נואלו אלו שכבר זכו לטעום באמת טעם א"י ודוקא לקראת ר"ה עוזבים את הארץ ש"תמיד עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה" לארץ אוקראינה הטמאה כדי לנסות להשיג בחינת א"י, ומשתעשעים בתחושה מדומה של התעלות והרי תחושת רוממות אינה מהווה הוכחה שמעשה הטיסה לאומן היה נכון כפי שגם במעשה העגל [להבדיל] אמרו "חג לה"; ואולי כעת זכינו להבין מדוע היוצאים לאומן מתהדרים שזוכים לראות ניסים במימון הנסיעה - כי הרי לבעל-דבר לא חסרים אמצעים.

לא להתרפא

עוד מצוה חדשה מצאנו אצלם שאסור ללכת לרופא להתרפא "הזהיר מאד לבלי לעסוק בדוקטורים ורפואות כלל" (ח"י מוהר"ן קפ"ג), ורבים אף דימה אותם לרוצחים "כי רפואותיו בודאי יזיקו לו יותר מהכאת הרוצח ואין יתרצה להמית החולה בידיהם... ומה שרבינו ז"ל נסע בעצמו ללמברג ועסק שם ברפואות יש בזה סודות ודברים נסתרים מאד כי לא היתה כוונתו כלל במה שנסע לשם בשביל הרפואות... ומאחר שיצא ובא לשם היה מוכרח מן השמים לעסוק שם ברפואות מטעמים וסודות הידועים לו" (ח"י מוהר"ן ס"ח), ומי יודע כמה שילמו בחייהם ובבריאותם מחמת הנהגה זו, וכמה מהם הם משמשים כנשאים לחיידקים שאין מחסנים מפניהם מפאת נדירותם [לאחר שכולם מתחסנים מפניהם (חפ"ח מהם)]. אף שהנהגה זו מעוגנת גם בדברי הגר"א אולם אין זו הנהגה המיועדת לכל אחד, כפי המבואר בכתביהם שרבים דרש ברפואים עבור אשתו "בלילה הזאת עסקתי בספר רפואות אעפ"י שרפואות אינם כלום אבל אשת נעורים אינו בנמצא... ומשם תסע לברסלב עבור זוגתי להביאה לשם שתעסוק ברפואות" (ח"י

מוהר"ן קס"ג) וכן "חזר ונסע לאוסטריה ומשם שלח אנשים להביא את אשתו להדוקטור גרדין דשם לעסוק ברפואתה כי היה לה חולאת מסוכן שהוא חלי השיעול... ולא רצתה לקבל רפואות מהדוקטור גרדין רק לנסוע לזאסלאב להדוקטורים דשם ונסע עמו" (חיי מוהר"ן קס"ג), ואכן מסתבר שרק מועטים מאנשי ברסלב נוהגים כך למעשה [בחבורת "צעד אחד פנימה" העיר שהנהגה למעשה בחסידות ברסלב הם כהנהגות רבי נחמן ברפואת אשתו, ולא ידע מכך שכמה מאנשיהם אימצו את הנהגת רבם].

אמנם לגבי העישון דעת רבם היתה נחרצת "הזהיר אותנו מאד לבלי להרגיל עצמנו להעלות עשן המקטרת ולהריח טבק... ואמר שראוי לאיש כשר לבלי להרגיל עצמו בזה כי הם בטול תורה ותפילה בחינם והוא דבר שאינו נצרך כלל... ולהריח טבק אמר שזה מזיק ומבטל יותר מעבודת הבורא כי מי שרגיל בזה אינו יכול להיות בלא זה אפילו שעה אחת והיא בלבול ובטול גדול מאד באמצע התורה והתפילה, בפרט לפעמים כשאין לו טבק - כידוע למי שרגיל בזה, וגם קשה להשליך את ענין הטבק מי שנתרגל בזה" (חיי מוהר"ן קס"ג), ופשוט שדעתו לא היתה נוחה אילו ידע שרבים מהקוראים לעצמם חסידיו הם צרכני סמים.

התבודדות

מעלת ההתבודדות לא התחדשה בברסלב, וכבר כתב המסילת ישרים (ט"ו, כ"ו) "ויקר מן הכל הוא ההתבודדות, כי כמו שמסיר מעיניו עניני העולם כן מעביר חמדתם מלבו... והנביאים אליהו ואלישע מצאנו היותם מיוחדים מקומם על ההרים מפני התבודדותם, והחכמים החסידים הראשונים ז"ל הלכו בעקבותיהם כי מצאו להם זה האמצעי היותר מוכן לקנות שלמות הפרישות, למען אשר לא יביאום הבלי חבריהם להביל גם הם כמותם... והנה מה שעוזר להשגת המדה הזאת הוא ההתבודדות והפרישה הרבה כדי שבהעדר המטרידים תוכל נפשו להתגבר יותר ולהדבק בבורא", אולם המדובר בהנהגה פנימית הגורמת להתקדמות פנימית עמוקה, אך ההתבודדות במתכונת המחודשת של חלק מאנשי ברסלב מצוה חדשה היא שהרי כאשר ההתבודדות נעשית בקול רעש גדול ברחובות העיר או על גגותיה וטורדת את מנוחת השכנים - מה תועלת יש בה שהרי התקדמות פנימית עמוקה קשה שתהיה בהנהגה כה חיצונית, וגם צער לאנשים רבים יש בה - וכיצד ניתן לדמיין שתצמח עליה רוחנית על חשבון מנוחתם של השכנים [אם נאמר שבזמננו אינה מצויה רוח הטומאה השולטת על המתבודדים במקומות שאין בהם ישוב - יוכלו לקיים שם את הדרכת רבם "צריכים שיהיה ההתבודדות במקום מיוחד דהיינו חוץ מהעיר בדרך יחיד במקום שאין הולכים שם בני אדם, כי במקום שהולכים שם בני אדם ביום הרודפים אחר העולם הזה - אע"פ שבעת אינם הולכים שם הוא מבלבל ג"כ ההתבודדות" (ליקוטי מוהר"ן נ"ב)]. אותו המתבודד שזעק ברחובות רכסים "נחמן בן פייגא" יש לו לחוש שמא החליף את הזעקה לבורא בזעקה לנכרא [ראה בעמ' 11] [בחבורת "צעד אחד פנימה" העיר שהמתבונן בכתבי רבי נחמן ראה שהנהגה זו אינה נכונה ואינה על פי דרכו].

שמחה

עוד אחת ממצוות ברסלב המחודשות היא ש"מצוה גדולה להיות בשמחה תמיד" (קונטרס ההוספות לימי התלאות י"ג), ואף אמרו ש"והעיקר לשמח את עצמו על ידי מלי דשטותא דיקא כי על פי רוב אי אפשר לשמוח כי אם על ידי מלי דשטותא דיקא" (ימי מוהר"ת ל"ז) [וראה בעלון "חוט של חסד" שמיישמים את עקרון זה על ידי מדור בדיחות]; כשהתורה אמרה שהקללות באו "מסת אֲשֶׁר לֹא עָבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה" - כוונתה שיש לעשות את המצוות בשמחה, וכשהרמב"ם כתב (דעות א' ד') "ולא יהא מהולל ושוחק ולא עצב ואונן אלא שמח כל ימיו בנחת בסבר פנים יפות" כוונתו שבפנימיותו לא יהא לא ממורמר ולא בהוללות או ליצנות אלא בדרך המיצוה - בנחת ובסבר פנים יפות, ואין כאן הנחיה שיש לאדם עצוב ליצור מציאות מלאכותית של שמחה על ידי סמים ומשקאות כפי שנוהגים חלק מאנשי ברסלב הטריים על פי פירושם למצות רבם [אין זו גזמא], וכן משתמשים הם במדת השמחה אף לאחר שעברו עבירה - כפי הבנתם את דברי רבם "זה ידוע שצריך האדם לזוהר מאד להיות בשמחה תמיד ולהרחיק העצבות מאד מאד, ואפילו כשמתחיל להסתכל בעצמו ורואה שאין בו שום טוב והוא מלא חטאים ורוצה הבעל דבר להפילו על ידי זה בעצבות ומרה שחורה ח"ו - אעפ"כ אסור לו לפול מזה רק צריך לחפש ולמצא בעצמו איזה מעט טוב... כדי להחיות את עצמו ולבא לידי שמחה" (ליקוטי מוהר"ן רפ"ב).

אמנם - ברור שהשמחה בעת התפילה היא מעלה עצומה, ואכן ישנם מאנשי ברסלב שמתאמצים בה מאד, וכבר העידו גדולי עולם על שהשתדלו מדי פעם להתפלל עם אנשי ברסלב ולקבל חיזוק מתפילתם [עכ"פ במקום ובתקופה שהתאמצו בזה מאד] אך אין זו אלא מעלה, ועיקר היהדות היא השמירה שלא לעבור על רצון השם, ולקיים את מצוותיו [בחבורת "צעד אחד פנימה" העיר שמי שבדק את המניעים של אלו שיצאו מהזרם הליטאי לדרך ברסלב יראה שהם מוצאים בדרך זו שמחה וחיות בעבודת השם שאינה מצויה במקום שהיו - ולא הבנתי מה ההשגה על דברי, שאני רק הדגשתי שאין זה העיקר אלא רק מעלה].

לא ראינו לנכון להאריך בהמצאות החדשות של המוסיקה הקפיצות והניתורים - שֶׁכָּל בר דעת, ואף מאנשי ברסלב, יודע שאין קשר בינן ליהדות, אלא הן רק המשך לעבר ריק מתוכן.

מיסיונריות

לסיום, וכי יתמה הקורא מה אכפת לכותב השורות על הנהגות אלו שלא שיערום רבותינו - יש לשאול לדעת שאנשי ברסלב אינם שומרים את מנהגיהם לעצמם ולמי שמעצמו מתקרב אליהם מחמת שמתפעל מיופי דרכם ומעוניין לעלות במעלות התורה כמותם, ומירב השתדלויותיהם אינם בקירוב היהודים שעדיין אינם שומרים מצוות - אלא נטפלים הם בעיקר לתופסי התורה, ובעיקר לאלו שאינם מקושרים ישירות עם רב גדול המנחה את דרכם, וכן לאלו אשר מרגישים דריכה במקום בעבודת השם שלהם, ואינם חשים סיפוק בלימודיהם כדי למצוא בו את מקום חיותם אשר ישפיע על כל עבודת השם שלהם להיות בשמחה ובטוב לבב; אנשים אלו

נוחים להשפעה, ובפרט בקרב אוכלוסיית בעלי התשובה אשר כלל אינם מורגלים במסורת ישראל העוברת מדור לדור, ואשר אינם מורגלים לכפוף את רצונותיהם בפני אישיות תורנית בעלת שיעור קומה ודעת רחבה, ולכן בפעמים רבות הולכים אחר נצוצות ואורות. אלו מראשי הישיבות שהשכילו לעצור את התפשטות ברסלב בעודה בתחילתה הוצרכו לעשות זאת באמצעים דרסטיים לאחר שנוכחו שאינו מועיל לנקוט בדרך השלום: אחד מראשי הישיבות גילה ששמונה מתלמידיו נסעו לאומן והתקשר לביתם להודיעם שמסולקים הם מהישיבה, וציוה שבכל חדר יהיה קונטרס של הגר"י כהן שליט"א אשר יקרא ע"י כל הבחורים, ורב אחר הוצרך לזרוק את הספר ליקוטי מוהר"ן על הרצפה ולדרוך עליו בפומבי לפני שסילק את התלמידים מפיצי בשורת ברסלב.

וכי ימשיך המקשה להקשות מדוע יש לייצר מחלוקת ומדוע שלא להניח להם לנפשם, אף אנו נצטט לו את דברי הרש"ר הירש (בתחילת פרשת פנחס): "הגשמת ההרמוניה העליונה של השלום נמסרה כאן מידי ה' דוקא לאותה רוח ולאותה פעילות שחדלי מעש חסרי מחשבה ושכחי חובה המתעטפים באיצטלא של רודפי שלום אוהבים לקרוא לה 'הפרעה לשלום' ומגנים אותה בשל כך, שלום הוא נכס יקר ואדם חייב להקריב לו את הכל - את כל זכויותיו ואת כל נכסיו, אך לעולם אל יקריב לו את זכויותיהם של אחרים, ולעולם אל יקריב לו את זכויות הטוב והאמת האלקית, שלום אמת בין הבריות תלוי בשלום כולם עם ה', מי שמעז להאבק עם אויבי הטוב והאמת האלקית - הרי בעצם מאבקו זה הוא מלוחמי ברית השלום בארץ, מי שכובש את פניו בקרקע למען השלום המדומה עם הבריות ומניח להם לעורר מדנים עם ה' הרי בעצם אהבת השלום שלו הוא נעשה חבר לאויבי ברית השלום בארץ, לא אדישות ההמונים אף לא דמעת הכאב שנגרה בחוסר מעש בפתח המשכן אלא מעשהו האמיץ של פנחס הוא שהציל את העם והשיב לו את השלום עם ה' ותורתו ועל ידי כך החזיר על כנו את היסוד לשלום אמת". תשובתנו להצהרתו של אחד מהם "ברכסים התחלנו במלחמה שקטה, שיחות, עלונים, וכדו" היא הסברת הבעיה לתמימי הדרך אשר אינם יודעים לאיזה פי תהום הם מובלים, ומשכנעים אותם "צעד אחד קדימה".

מאחר ורכסים הוקמה על ידי רבנים ידועי שם כדי להוות מקום תורה המונהג על ידי רבותיו ולא על ידי המיסיונרים מאנשי ברסלב המקיימים את צווי רבם "צריכים להשאיר תלמידים, שאלו התלמידים יעשו תלמידים אחרים, וכן התלמידי תלמידים יאירו להלן יותר ויותר, וכן לדורי דורות" (חיי מוהר"ן ש"ע"ג), "הזהיר לאנשיו שישתדלו בזה הרבה לדבר עם אנשים אחרים ולהודיע להם קצת משיחותיו ועניניו ומאמריו בכדי שיתעוררו על ידי זה לעבודתו יתברך" (הקדמה לימי מוהר"ן"ת), אך אינם מקיימים ציווי רבם "חסידים חדשים איני מבקש עוד, אם יהיו אנ"ש הישנים המקורבים מכבר אנשים כשרים באמת - מה טוב" (חיי מוהר"ן ר"א) - יש לציבור [ולחם] להבין במה דברים אמורים, לפני שתתקיים אמרתו של אחד מקנאיהם "ניצחנו וננצח" וממלכת התורה בצפון תהפך ל"לעתיד יהיה כל העולם אנשי ברסלב" (חיי מוהר"ן של"ט) (בחוברת "צעד אחד פנימה" טען שהפתרון הסופי שבקונטרס זה הוא להצמיד טלאי צהוב לאנשי ברסלב - והשבתי שהפתרון הנצרך לבעיית המשובשים הוא הסברה על ידי הנורמאליים מאנשי ברסלב, ובכך יזכו את אנשיהם בחיזוק בעמל התורה, בכניעה לחכמי המקום, בכך שאין להתנהג כחריגים, בכך שיש להתפלל לה' ולא לרבי נחמן, בכך שאין להפריע את מנוחת השכנים בזעקות, וכדו', ונמצא שקרובים דברינו להיות זהים - ובכך רכסים תחזור להיות מקום תורה שקט המונהג על ידי רבני המקום).

תם ונשלם שבח לא-ל בורא עולם

תשובה לקונטרס "צעד אחד פנימה"

בחודש אב תשס"ט הופצה בעילום שם החוברת "צעד אחד פנימה", אשר נטלה על עצמה את המשימה לנטרל את השפעת הקונטרס שלי "צעד אחד קדימה". מחבר החוברת הוציא את דברי מפרופורציות, סילף את כוונתו, ניתחן בצורה עקומה ומגמתית ונרע שנאה תחת אשר ידון בדברים הנוקבים שנכתבו ויסכים עם הדברים שראוי להסכים עמם ויסייג גם הוא מהתופעות השליליות שהועלו בקונטרס.

בטרם נדון בדבריו יש לדעת שגירסת הקונטרס שנגנבה ממני והגיעה אליו היתה גירסה מוקדמת מאד, אשר כלל לא היתה מיועדת להפצה אלא רק לביקורת של חכמים וידידים מאחר וידעתי שבדאי נפלטו מקולמוסי כמה ביטויים שניתן לשנותם או לעדנם ואולי אף בטעות יסודם; התכנון היה שלאחר שתהא בידי גירסה מעודנת הראויה להפצה - אשלחנה לאחד מחכמי ברסלב כדי לקבל תגובה מה עמדתה הרשמית של חסידות ברסלב השורשית בנושאים הנדונים, ובכך היה נוצר שיתוף פעולה המאפשר גם לאנשי ברסלב השורשיים להתריע כנגד הסכנות שהעלתי בקונטרס ואשר גם הם מסכימים עמי לגביהן - וממילא אנשים רבים היו ניצלים מסכנות אלו, אלא שפרסום הקונטרס בטרם עת גרם לכך שהקורא הברסלבי הממוצע לא יוכל להתייחס לנכתב בו ברצינות מאחר וכבר שמע עליו דברי ליצנות, ובכך נוכחנו בנזק שנגרם עקב אי שמירת אחת מהלכות שמירת הלשון הבסיסיות - שיש להוכיח את המדובר לפני שמדברים עליו, שהרי אילו מחבר החוברת היה מנסה להוכיח אותי לפני שפרסם את החוברת הרי היה מקבל תשובות להתקפותיו והיה נוצר שיתוף פעולה מבורך, אלא שמאת ה' היתה זאת.

בחוברת לא התייחס לטענותי שלאנשי ברסלב אין שום הוכחה לכך שדרכם צודקת פרט לאמונה בכתבי מוהר"ן ומוהרנ"ת ולתחושת אור גדול הנמצאת בדרכם, לא התייחס לעובדה שהקנאות האדירה שיש לאנשי ברסלב לתנועתם עד כדי רמיסת האחרים ועד דחף מיסיונרי כביר מוכיחה שאין זו מחלוקת לשם שמים [שהרי לא היו מעקים כל כך נגד חילול שבת, וכדו'], לא השיב על כך שאין אף אחד מגדולי הדור שמעודד את תנועת ברסלב אלא רק מגנים אותה [בסתר], לא התייחס לשיבוש של אלו המתפללים לרבי נחמן במקום להקב"ה, ועוד.

בתחילת החוברת כתוב שהקונטרס פתח בקטע דרמתי המיועד לעורר בלב הקורא פחד ודאגה לעתיד מפני הסכנה כאשר יתהלכו במקומנו אנשים עם פאות ארוכות וכיפות לבנות ונשים עם שאלים ~ שקר, בפתיחת הקונטרס הובא מעשה שהיה שבשעה שנים לאחר חצות קול זעקה נשמע באחד מרחובות רכסים "נחמן בן פייגא", ונשאלה השאלה האם רכסים תמשיך להיות מונהגת ע"י ת"ח או שתהפך להיות מקום שלטון לאנשי ברסלב, כלומר - הפחד לא היה מפני השתלטות אנשים בעלי מראה שונה אלא מפני שינוי ההנהגה מהנהגת תלמידי חכמים לאלו שאינם תלמידי חכמים דבר שכל אחד אמור לפחד ממנו [לדוגמה - ראה את מחלוקת רבי' ובריוני ירושלים (גיטין נ"ו)].

"אילו הקונטרס היה מתמקד בבעיה של אלו שבנו לעצמם דרך חדשה תחת הכותרת של חסידות ברסלב החרשנו ועוד היה זוכה לתמיכה" ~ אכן כך היתה מטרתי, אלא שהקונטרס נגנב והופץ לפני שהובא לשלב שיהא ראוי לבא בקהל, וממילא נגרם פולמוס שחסם את יכולת ההדברות.

"כותב החוברת מתמקד בעיקר לבזות את רבי נחמן ובדרך זו לפגוע בחסידות ברסלב בכללותה ועל זה אין לנו לשתוק" ~ שקר, אין בחוברת שום ביזוי לרבי נחמן מלבד ציטוטים רשמיים מהספרים שכל ברסלבר חונך עליהם מינקותו, ואף נמנעתי מפרשנויות אלא השארתי לקורא לפרש כרצונו, קו הקונטרס היה לדון בבעיות המאפיינות רבים מחסידי ברסלב ולא לדון באישיותו של רבם ונשארתי נאמן לקו זה במשך כל הקונטרס אלא שבעל משקפים שרירות רואה הכל שרוט; במקום אחד השתמעה נימה של זלזול ומקום זה תוקן לאחר שהעירוני שנים מידידי, וכעת הנוסח הוא: "אחד הנושאים שעוררו פולמוס רב סביב תנועת ברסלב היה התבטאויותיו של רבם בקשר למעלותיו, ואף שמצאנו התבטאויות דומות אצל כמה מגדולי ישראל בדורות עברו אולם כמות השבחים העצמיים שבכתבי ברסלב עוררה פולמוס רב; כפי הנכתב כאן כמה פעמים אין אנו רשאים ולא מסוגלים לשפוט את רבי נחמן עצמו שהיה אדם בעל שיעור קומה גדול וכוונותיו הפנימיות נסתרו מאתנו אולם ברור שאנשי ברסלב עצמם מתייחסים לביטויים אלו כקדש קדשים, וכיצד ניתן לצפות מהם שלא להפנים התנשאות מעל ומעבר לשאר יצורי תבל לאחר שיודעים את דברי רבם: [כאן מובאים הציטוטים] הרי שמי הוא המאמין בספריו ואינו מאמין שרבי נחמן היה והוא ראש וראשון לכל מעלה, ואלו מעלות כבר נשאר לשאר האנשים; שוב מודגש כאן שלא באנו כאן להשיג על רבי נחמן עצמו כי באמת אין לנו מושג בהשגותיו ובעומק תורתו ומדוע העיד על עצמו את כל מעלות אלו, ואולי אף לא הוא אמר על עצמו אלא רבי נתן הוא שכתב כן מדעת עצמו, אלא רק באנו לומר שפשוט שרבים חשבו בעיניהם כצדיק האמת לאור מעלות אלו, וממילא מי שאין לו מעלות אלו כבר אינו יכול להחשב בעיניהם צדיק אמת והרי הוא כקליפת השום בעיניהם" - הרי שרק בעל משקפים שרירות יכול לראות בניסוח זהיר זה פגיעה ברבי נחמן עצמו.

"...תוך כדי דיבור מוכיח את כוונתו שבא לדבר על אלו שניכר בהם שמקיימים את מצוות רבם להשליך את השכל ועל מי מכוונת האשמה ל'רבם'" ~ לא הבנתי מה כוונת גנאי זה, ומ"מ כוונתי היתה פשוטה שהתקפותי אינן על כל הלומדים את תורת רבי נחמן אלא על אלו שמקיימים בפשיטות את הציזיו "להשליך את השכל" ועוברים על השיבושים המתוארים בקונטרס זלזול בחכמים, זלזול בלימוד, הפרעה למנוחת השכנים, וכדו'] בהצטדקם שהרי ברסלבים הם וכך הרי רבינו אמר, ומי שרואה בכך התקפה על אלו הזהירים במצוות ובכבוד הזולת הרי שיש לו להחליף את משקפיו השרוטות.

השימוש שלי בציטוטים מכתבי ברסלב אינו כדי לבזות את רבי נחמן כפי דעתו המשובשת של מחבר החוברת אלא להביא את הסימוכין שמשתמשים בהם אנשי ברסלב כדי להצדיק את מעשיהם - וכמעט לכל אורך הקונטרס מודגש שמסתבר שרבי נחמן עצמו לא התכוון למה שהם הסיקו מדבריו, או שהציטוטים מובאים כדי להראות שרבי נחמן עצמו אמר אחרת ממה שעושים הם בפועל, והיכן הזלזול בו, וגם היכן מקום להאשמה "הוא משתמש בדברי רבי נחמן כדי שהקורא יפנים את המסר שהבעיה היא רבי נחמן" [אגב - מחבר החוברת לא שם לב לכך שלכל אורך החוברת מכנה הוא את רבי נחמן "ר' נחמן" כאילו היה חבר, ואילו לכל אורך הקונטרס אני קראתי לו "רבי נחמן" או "רבי" בדרך כבוד]; מה שפתחתי ואמרתי שכוונת רבי נחמן לא היתה לגרום זלזול בחכמים ולאחר מכן ציטטתי את דבריו הקשים על הרמב"ם - הכוונה כפשוטו לומר שברור שרבי נחמן לא התכוון לזלזל בחכמים, אלא שהמשובשים שבחסידי עושים כן בפועל, וטענתם בפניהם - אין שום אחד הראוי להקרא רב לאחר פטירתו של רבינו, ומי שיתכחש לומר שאין המציאות כן - אינו מכיר את המציאות, לדוגמא - אמר לי אחד מראשי קלומדי ברסלב ברכסים: "אם יוסי ברנדייס מגבה אותך - הרי הוא סתם יוסי, ואם מתנער ממך ראוי הוא להיות רב", על"פ; מטרת הרקע ההיסטורי היתה להראות שחסידות זו לא היתה חלקה כבר משחר ילדותה כפי שהעיד מוהרנ"ל באורך ב"ימי התלאות", אלא שלא כתב לנו על מה ולמה רדפוהו כל כך עד כדי נסיון לרוצחו, וכנראה שחלק מהשיבושים היו קיימים מזמן, וממ"נ הרי אם אתם מודים שאסור לזלזל בחכמים ובלימוד וכדו' - הרי אתם מודים שמי שעושה כן אינו ראוי להקרא ברסלבר, ואם כן - הרי אנו אומרים אותו דבר וראוי לכם להפיץ את הקונטרס שלי כדי לטהר את חסידי ברסלב מהמשובשים שבהם, ואם אינכם מודים לזה - הרי שאין שיבוש הדעת גדול מזה; מדוע לומר שבדיתי ש"רבי לא היה מפורסם" הרי זו עובדה שכמעט ולא היו ששמעו עליו בעודו חי מחוץ לאנשי אוקראינה, וברור שלא היה מפורסם כרבי לוי יצחק שהיה בדורו, וכ"ש שלא התפרסם כרעק"א והחת"ם סופר בני דורו; הקושיא מכך ש"רבי חלקו עליו" על מש"כ שלא היה מפורסם מעידה שמחבר החוברת אינו מסוגל לחשוב בהגיון מרוב בולמוסו למצוא מומים, שהרי כוונתי ש"לא היה מפורסם" היינו שלא התפרסם כגדול הדור [מחוץ למקורבים אליו], ומש"כ "רבי חלקו עליו" - היינו רבים מאלו שהכירוהו; מה ש"השווה את רבי נחמן לאותו האיש" ~ שוב שקר גס, אני כתבתי "אזנים רגישות קולטות תחושה מפחידה של קתוליות בהשקפת ברסלב - שכל הצלת הנפש של היהודים חייבת לעבור דרך אדם אחד, ושללא תיווכו אין סיכוי להיות יהודי שלם, ושהוא בלבד המכפר עליהם" - לא השוואה של רבי נחמן לאותו האיש יש כאן, אלא אזהרה שלא לטעות בהשקפות הנצרות שהצלת הנפש חייבת לעבור רק דרך אדם אחד ושמי שאינו מאמין שהוא פודה הנפשות הרי הוא כופר - כפי שרבים מאנשי ברסלב מאמינים, רח"ל מהאי דעתא, ובדאי שהתירתי על השיבוש המצוי להתפלל לרבי נחמן עצמו שיעזור, כגון המובא בעלון "חוט של חסד" (פרשת ראה תשס"ט) שהביא מעשה במי שחלה במחלה קשה והגיע לקברו של הצדיק וקרא את עשרת המזמורים ונתן פרוטה לצדקה בהתקשרות לצדיק, ולאחר מכן שפך לבו וסיפר לצדיק על המצב בו נמצא והאמין בצדיק ובכוחותיו הגדולים, ולאחר כמה ימים זכה שהצדיק פתח לו, ולתקופת השנה חזר לציון הקדוש לומר לצדיק תודה רבה, וסיפר לסובבים על הנס כדי לחזק אותם באמונה בכוחו של הצדיק - וכבר מילתי אמורה שממ"נ אם אתם מודים שזה אסור - יש לכם להתנער מהשיבושים, ואם אינכם מודים בזה - רח"ל.

המשל לקבוצת השיכורים שאינה מיצגת את רבם הוא נכון, ואף אני לא טענתי שכל מי שלומד את ליקוטי מוהר"ן הוא משובש, אלא רק הזהרתי מהתנהגותם של אנשים רבים המשתבשים תחת ההכשר של ברסלב, ועליהם אני דן ולא על כל התנועה; המעניין הוא שגם המשובשים עצמם תוקפים אותי רבות כיצד אני מעיז לחלל את קדשי ברסלב ואינם מרגישים בכך שהם אינם מייצגים את התנועה המקורית [גם אותו אחד שקרא "יוסי" לרב הקהילה הגר"י ברנדייס שליט"א, ובהזדמנות אחרת אמר שלימוד גפ"ת אינו ראוי לרבים בדורנו ובקושי ראוי ליחידים - חש עצמו כמייצג את התנועה מאחר ולטענתו כבר 17 שנים מעמיק הוא בכתביהם, ואם הוא אינו מייצגם ברכסים מי כן מייצגם].

"דרכם של אנשים מהוגנים לשאול אותו מה יש לו לומר על טענותם" ~ כזכור בפתיחה - כך היתה כוונתי לעשות לאחר שאגמור לנפות את הקונטרס משיבושים, אלא שהקונטרס נגנב והופץ בטרם עת, ואדבר - החוברת "צעד אחד פנימה" הופצה בלי שישאלו אותי מה יש לי לומר על הטענות, ואף לא טרחו לשלוח לי עותק ממנה.

"כתוב החוברת טורח לבנות לעצמו רקע הסטורי שכביכול המחלוקת על חסידות ברסלב היא עד השנים האחרונות" ~ שוב שקר, כל שכתבתי על השנים האחרונות הוא ש"בדורות האחרונים כבר לא רדפום, וספריהם על פי רוב נגנזו ולא נשרפו אך גם היום שאר החסידויות בד"כ אין מתחתנים עמהם" ומי יכול לערער על כך, ולא כתבתי בחוברת את הידוע לי בידיעה ברורה שמרן הגר"ש אלישיב שליט"א אמר שהחרם של הגר"א על החסידויות שריר וקיים בזמננו לגבי חב"ד וברסלב.

מה הראיה מרבי מאיר שפירא - יתכן שבמקומו חסידי ברסלב למדו בהתמדה וכיבדו את החכמים היטב, וכי תימא שאם היו משובשים היה מתפלל עמם? משא"כ לגבי המשובשים הרבים המצויים בין בעלי התשובה בדורנו.

מה הקשר בין העובדה שרבים מחכמי הדורות למדו את ספרי רבי נחמן לכך שרבים ממאמיני המודרניים עושים בשמו מעשים אשר לא יעשו, ועליהם אני דן - הם לא אמורים לזכות להגנת רבם שיוציא אותם בפאות מהגיהנום.

מש"כ שהתיקון הכללי משמש כפתח היתר לרבים לחטוא מתוך ידיעה שהתיקון ינקה אותם - הוא מציאות ידועה, וברור שלא לכך התכוון רבי נחמן, וממילא הטענה שלי שמהתיקון יוצא קלקול היא נכונה; אם נהיה כנים עם עצמנו מה שמטריד את האדם הממוצע בדורנו אינו יאוש תהומי על חטאיו עד כדי כך שעלול ליפול לדכאון אלא גרוי היצר שברחובות, וממילא אם התיקון שבתיקון הכללי הוא שלא יפול ליאוש - מי צריך אותו כלל בדורנו שהשוגגים אינם נופלים ליאוש, ומדוע להרפות את הרתיעה מהעבירה; משל הכביסה הוא מצוין שהרי מי שיש לו אפשרות ניקוי מהירה פחות נזהר מלכלוך אף שמעונין להיות נקי, ומי

שאינן באפשרותו להתנקות דואג ביותר שלא יתלכלך; הויכוח אינו אם גילוי זה אמיתי אלא אם בדורנו יוצא מכך נזק או תועלת.

מש"כ "יש להזהר מאד שנתנית הפדיונות לא תהפך למכשיר ניקוי" הוא מוסכם, ומה הטענה על כך שאינני מבין בפדיונות; מ"מ גם אתה תתקשה להסביר את הנהגת אחד ממנהיגי ברסלב בדורנו שנוהג לטול מאות דולרים אף מאנשי עבור פגשה עמו, כפדיון.

לא הבנתי כיצד דחית את דברי שרבים מאנשי ברסלב מזלזלים בלימוד גפ"ת ופוסקים, מאחר ומתחילה כתבתי "רבים מאנשי ברסלב עמלים בתורה בכל ישותם ומתעלים בה, וללימוד בספרי ברסלב מקציבים הם רק זמן מצומצם במשך היום, ובכך עושים את העיקר עיקר ואת הטפל טפל - לא עליהם תלונותינו", ולאחר מכן הוספתי "אמנם - כמה ממאמרי ספרי ברסלב נותנים פתח לאנשיהם להשקיע את רוב זמנם בלימודי תורת ברסלב אף אם שאר מקצועות התורה נזנחים בכך, כגון **"כיום כאשר הספר שלי כבר ידוע ונפוץ מחויבים ללמוד אך ורק בספר שלי"**, ובהתאם לגישה זו אמר לי אחד מאנשיהם [שאמנם אתה הגדרת את דבריו "פוטפוט של עמי הארצות" אך הוא העיד על עצמו שכבר שבע עשרה שנים עמל הוא בתורת ברסלב] "לימוד גפ"ת בדור הזה הוא רק ליחידים, וגם להם אפשר שאינו מתאים", ולצדדי גישה זו מצויה, ועליה אני דן ולא על הנהגותיו של רבי נחמן, ומדוע מצאת לנכון לתקוף אותי במקום להסכים עמי? ברור שבישיבות ברסלב לא לומדים בגירסה ללא הבנה, ולא טענתי כן, אולם כיצד אתה מתכחש לעובדה שיש אחד ממנהיגי ברסלב שכך אומר, ולא מחלומות אדבר. מאחר וציטטת את הספר עלים לתרופה ש"מ שלומד כל היום הוא ברסלבר" הרי שגם לך יש לצאת כנגד המבוזים את זמנם.

מה שהאשמת אותי ב"המצאה מרושעת ומשובשת" שהרי רבי נחמן כתב שהעיקר שתהיה לו אמונת חכמים ~ שוב שקר שהרי לא כתבתי שבברסלב אין אמונת חכמים אלא "שמאחר ודימה את עצמו כראשון לחכמי דורו - לכן רבים מאנשי הורגלו לזלזל בגדולי הדור שאינם נמנים על אנשי שלומם הדומים עליהם כקליפת השום" והמציאות מוכיחה שכן הוא, בעיקר אצל רבים מבעלי התשובה שזקני ההוראה אינם נחשבים בעיניהם אם אין להם שייכות לברסלב, וה' ירחם על התוצאות של זלזול זה.

כשכתבתי שרבים מקיימים את מצות רבם להשליך את השכל כוונתי היתה בדיוק לאותם שהפסיקו לחשוב בהגיון ולהפעיל את חוש הביקורת אלא עושים שטויות, וברור שלא היתה כוונתי לומר שרבי נחמן אמר לעשות שטויות כפי שאתה ייחסת לי [אגב - נעלמו ממך הציטוטים: **"כל מי שיצית אותי ויקיים כל מה שאני מצוה - בודאי יהיה צדיק גדול יהיה מה שיהיה, והעיקר להשליך שכל עצמו לגמרי - רק כאשר יאמר הוא יקיים הכל כמאמר"** (ח"י מוהר"ן ש"כ), **"כשנתקרבותי לרבינו זצוק"ל הנחתי את מוחי לגמרי כאילו אין לי שום שכל... ידע בעצמו שהוא בלעדי רבנו ז"ל אינו כלום, כלום לא כאין ממש"** (הוספות לימי מוהר"ן קע"ג)].

כשכתבתי על אבדן המסורת שוב דנתי באותם המשובשים שמציינים לעצמם דרכים חדשות ומזלזלים במה שמקובל בקהילתם ועל ידי כך הורסים את מסורת ישראל, ואין בדברי טענה כנגד מי שאינו משובש בזה.

האם אתה חולק על כך שרבים ממשובשי ברסלב מרגישים עצמם מעל כולם ושאינן מי שישווה להם? כמה וכמה פעמים נתקלתי בהתנהגותם הבלתי נסבלת בזה, ובסך הכל ציטטתי חלק מהמקורות שגרמו להם שיבוש זה [אגב - כמות השבחים שבכתבי ברסלב היא מעל מעבר לכל דמיון, ואין בכח הנספח שצירפת כדי להסביר ריבוי כזה של שבחים מופלאים בהסבר של "חייב לאודועי נפשיה", ומ"מ הרוצה להאמין בזה - שיאמין, ואדרבה - חלק מחסידי ברסלב אמרו שלאחר שקראו ריכוז כזה של שבחי רבי נחמן קבלו חיזוק באמונתם בו].

בכותרת "הריני מקשר" יצאת נגדי על דבר שכלל אינני יודע למה כוונתך, ומה טוב היית עושה אילו דיברת עמי ישירות.

כתבתי פעמים רבות שברור שרבי נחמן לא התכוון למה שהשוטים למדו ממנו, וממילא פשוט שלא התכוון שכל תיקון הנפש יעבור דרכו, כמנהג הקתולים, וממילא כשכתבתי שאזנים רגישות קולטות תחושה מפחידה של קתוליות - כוונתי שאותם השוטים שאינם בעלי מסורת ופועלים רק לפי דעתם המשובשת רואים אין ספור פעמים את הציטוט "אני נהר המטהר לכל הכתמים" על גבי מכוניות ובתים - אכן יאמינו שהצלת נפשם היא רק בתיווך הצדיק, וממילא באים לשיבוש שמי שאינו מאמין בזה הוא אפיקורוס ואין לו חלק לעוה"ב והוא רשע, וכדו', כפי שמאמינים בתוקף, ויש לך לצאת נמרצות כנגד המשובשים ולא כלפי.

ההשוואה של דברי ל"שטירמר" היא דמגוגיה, שהרי לא קראתי למאבק או להשמדת ברסלב אלא רק אמרתי שהנהגות משונות בעיני הבריות אינן רצויות, ויש בהן נזקים רבים, ומאחר וברכסים אינו מקובל ללבוש כובע לכן עם פומפון או פאות ארוכות - הרי שהעושה כן מעיד על עצמו שאינו בר דעת; מה שלא הסכמת עם התקפתי על לבישת השאָל במקומות שאין הדבר מקובל הוא מפני שלא שימשת את גדולי ישראל [לך להגר"ג קרליץ שליט"א ושאל אותו מדוע הוא אוסר ללבוש שאָל, וכן שאל את הרב פילץ שליט"א מדוע רעיתו (המפורסמת בין הנשים במידת צניעותה המופלגת) אוסרת לכל תלמידותיה ללבוש שאָל], ואף הטעמתי את הדבר; לכתוב שאשה חריגה עם שאָל היא כעמוד חשמל חריג הוא שטות שהרי גברים נמשכים לאשה לא רק בעקבות צורת גופה אלא בעקבות תשומת הלב אליה, כפי שחז"ל אסרו להסתכל על בגדי צבעונין של אשה שמכירה או ללכת אחרי אשה ברחוב [גם בזמננו שמסתבר שהנשים נהגו ללבוש בגדים צנועים לפחות כמו שאָל], ומה שכתבת "צא וראה מהי תחושת האנשים בזה" מוכיח שלא שוחחת עם האנשים הגרים במקום שלבוש זה הוא חריג - הרוגזים על לבוש זה.

מה שכתבתי על "נ נח" שריר וקיים, ושוב - לא כתבתי שכל תנועת ברסלב משובשת כמותם.

כשכתבתי "כאשר ההתבודדות נעשית בקול רעש גדול ברחובות העיר או על גגותיה וטורדת את מנוחת השכנים - מה תועלת יש בה שהרי התקדמות פנימית עמוקה קשה שתהיה בהנהגה כה חיצונית, וגם צער לאנשים רבים יש בה - וכיצד ניתן לזמין שתצמח עלייה רוחנית על חשבון מנוחתם של השכנים" - כוונתי היתה בדיוק למקרים שאני מכיר שכך נוהגים, ורק עליהם אני דן.

שוב - לא על אלו שמצאו בברסלב שמחה וחיות בעבודת השם אני דן, אלא על המשובשים שהחליפו את הגיטרות בגואה בגיטרות על גגותיה של צפת, ואין לך להכחיש שמצויים רבים שעדיין משתמשים בסמים כאשר הורגלו בעבר כדי להיות תמיד בשמחה - ובמקום לצאת נגדי יש לך לצאת נגדם, וגם למחות בהנהגה המשונה לכתוב מדור בדיחות באחד מעלוני ברסלב כי 'אין שמחה ללא מילתא דשטותא'.

מה שהבאת את הקונטרס שיצא ע"י אנשי ברסלב בכפר שלם בדבר ההיתר לשבח עצמו במקום שאין מכירים אותו - הוא רדידות המחשבה, שהרי כמעט כל הציטוטים שציטטת מדברים בשבחים שאחרים שיבחו את המהרח"ו והרמח"ל ושאר המקובלים, ופשוט שבעל המסילת ישרים הגיע לדרגה שיכול לכתוב שבחים שאחרים אמרו עליו ללא כוונת גאווה כי רואה עצמו מחוץ לשבחים ומודה להקב"ה על דרגה זו [פרט לציטוט אחד שהרמח"ל אמר שבעלי ריבו הם כקליפת השום לפניו - ולא אמר זאת על חכמי ישראל, וכן אמר שכל חכמי ישראל לא יוכלו לברר דבר מסוים אחד - המעיד על השגתו במקום מסוים בלבד, וציטוט אחד בלבד מהאור החיים ומבעל יסוד ושושן העבודה - ומה ההשוואה בין ארבעה ציטוטים של שלשה גדולים לבין עשרות ציטוטים של שבחים מופלגים מעל לכל דמיון של רבי נחמן על עצמו העושה את עצמו בעל כל המעלות - ואף שאין אני חשוב אף כקליפת השום כנגד רבי נחמן אולם ברור שהדבר מעורר תמיהה].

מה שהכנסת לדברי פתרון של הצמדת טלאי צהוב לבגדי ברסלב שוב מוכיח את הדמגוגיה שהרי הפתרון הנצרך לבעיית המשובשים הוא הסברה על ידי הנורמאליים מאנשי ברסלב, ואם אתם תיזמו הסברה נאותה לקהל הברסלבים שישמע בצמא את דבריכם במקום המים העכורים של הדרשנים מסוג ג' שמובאים לרכסים ואשר מדברים על כך שאסור לשמוע לרבנים, וגם את האשה אין לשאול, וכדו' - הרי שתזכו לזכות את הרבים בכך שיקבלו חיזוק בעמל התורה, בכניעה לחכמי המקום, בכך שאין להתנהג כחריגים, בכך שיש להתפלל לה' ולא לרבי נחמן, בכך שאין להפריע את מנוחת השכנים בזעקות, וכדו', ונמצא שקרובים דברינו להיות זהים; בשמחה אשב עם מי מחשובי ברסלב שישכיר לי פנים מול פנים במה טעיתי בחוברת, ללא התלהמות וללא ביטויים מטופשים "אתה קליפה, סטרא אחרא, לא ירא שמים, רשע" וכדו', וביחד ניתן ליצור חוברת הסברה חתומה על ידם כדי להסביר להמוני בעלי התשובה המשובשים מה תפקידם בעולמם, ובכך לא נאלץ ללחום בהם ברכסים, ולא נצטרך לעשות פעולות הסברה בקרב אלו שעדיין לא השתבשו - ובכך רכסים תחזור להיות מקום תורה שקט המונהג על ידי רבני המקום.

תמצית הקונטרס המבאר מדוע לא לנסוע לאומן

מובאת כאן תמצית הקונטרס "עניי ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה", מאת הרב יצחק שטרן.

הנסיעה מחללת את כבודה של א"י שהרי משמעותה שרק באוקראינה אפשר להתחבר לה' ולהנצל מיום הדין.

בבבא בתרא (צ"א) איתא שאין לצאת מהארץ אלא בשעת רעב כבד, וכ"פ הרמב"ם שמותר לצאת רק כדי ללמוד תורה ולישא אשה ולהציל מן העכו"ם ולסחורה ויחזור לארץ, ולשכון בחו"ל מותר רק ברעב כבד, אך אינה מדת חסידות כפי שמחלון וכליון נתחייבו כלייה - ופשוט שהרמב"ם אוסר יציאה לצורך אחר אפילו על מנת לחזור, וכ"פ תוס' (ע"ז י"ג) - ופשוט שלא התירו לצאת לחו"ל כדי להשתטח על קברי צדיקים שהרי אין בזה אפילו מצוה מוגדרת; בשו"ת משפט כהן (ענייני א"י קמ"ז) השיג על השדי חמד שהתיר לצאת לחו"ל להשתטח על קברי צדיקים "נהי שמצינו בכלב שהשתטח על קברי אבות אבל ודאי לענין מצוה היש פנים לומר דעל כל קברי הצדיקים שבעולם מצוה להשתטח - זה לא ניתן להאמר כלל... ועיקר הקדושה של הצדיקים הראשונים הלא הוא בארץ הקדש ולמה לן לאהדורי דוקא על קברי חו"ל, והלא גם בתלמוד תורה ס"ל לר"י שאסור לצאת לחו"ל כשמוצא ללמוד, ולא איפסיקא כותיה כי אם מטעם שלא מן הכל אדם זוכה ופשוט הדבר שאין זה שייך לענין ההשתטחות אקברי צדיקים... ועל עיקר המצוה לא ידענא דמצינו רק שהיא תועלת שעל ידי כן הצדיקים מבקשים עליו רחמים אבל מצוה מנא לן... ואולי כיון שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים א"כ זהו גופו מצוה שייגרום לצדיקים שירבו בתפילה לעשות רצון השי"ת... מ"מ אין הדבר ברור כלל לענ"ד לומר שלא תספיק אהבת אבות העולם ישני חברון עד שנצרך לצאת ע"ז מא"י לחו"ל, ומה טובו דברי הגאון השדי חמד דבת"ח המתבטל מת"ת המניעה טובה והכל לשם שמים", גם בשו"ת אז נדברו (י"ב כ"ח) כתב שהיציאה לחו"ל לקברי צדיקים "עלבון לארץ ולאבות הקדושים התנאים והאמוראים גדולי ישראל הטמונים כאן... וכל נסיעה קשורה עם ביטול תורה הרבה והוצאות כספיות שאפשר להחיות בהם עניים... ובעידנא של יצר ותאוות התיירות כל אחד יש לו לחשוב את נפשו אם כל כוונתו רק לשם שמים" - ונמצא שהדבר שנוי במחלוקת אם מותר לצאת לחו"ל לקברי צדיקים, וגם למתירים אינה מדת חסידות, ובפרט בת"ח המתבטל מלימודו, והיוצא עלול להתחייב כליה ח"ו.

בספרי (דברים פ"טקא מ"ג, הובא ברש"י דברים י"א י"ח וברמב"ן ויקרא י"ח כ"ה) איתא שקיום המצוות בחו"ל אינו אלא זכר לקיומן בארץ "משל למלך בשר ודם שכעס על אשתו וטרפה בבית אביה, אמר לה הוי מקושטת בתכשיטיך שכשתחזורי לא יהי עליך חדשים, כך אמר הקדוש ברוך הוא לישראל בני היו מצויינים במצות שכשתחזורו לא יהי עליכם חדשים" - ומדובר אף במצוות שאינן תלויות בארץ (ראה רש"י שם), וכתב הרשב"ם (י"ב צ"א) שהיוצא מהארץ מפקיע עצמו מן המצוות, והסביר הגר"י חר"ל פ' (מי מרום ו' פרק י"ב) שקיום המצוות בחו"ל הוא בגדר אינו מצווה ועושה שכן הדר בחו"ל דומה למי שאין לו אלוה, וכל המצוות שמקימים בחו"ל הן בעיקר כדי שיהיו רגילים בהם כשיכנסו בארץ - לכן פשוט שבזמן שצריך להרבות מצוות כדי לזכות בדין אין לאדם לגרום שמצוותיו תהיינה כמי שאינו מצווה ועושה אף כשמטרתו לזכות לתחושת רוממות, מלבד איסור היציאה לחו"ל, ונמצא שהשומע תקיעת שופר באומן אין זה אלא כדי שלא ישכח לשמוע תקיעת שופר ביום בו יחליט להשאר בר"ה בארץ.

בתחילת פרשת ויצא מבואר שא"י היא שער השמים, ופירש"י שהיא מקום תפלה לעלות תפלתם השמימה, ובמלכים מבואר ששלמה המלך הוזקק להתפלל שתפילות הנעשות בחו"ל יוכלו להתקבל על ידי שישלחו דרך א"י "וְהַתְּפִלָּה אֶלֶיךָ דָּרָךְ אֶרְצָם" - ומכאן למדו חז"ל שהמתפלל בחו"ל צריך לכוון לבו כנגד א"י, ובספר שערי אורה (שער שני) ביאר ש"כשישראל בחו"ל הם ברשות שרי האומות ואין דרך לעלות תפילתם שאין שערי שמים אלא בארץ ישראל", וביאר שם ש"תפילת חו"ל דומה למי שצריך לדבר עם המלך וביתו רחוק מאד מן המלך ויש בדרך כמה ליסטים וכמה פגעים רעים", ובסידור היעב"ץ (סולם בית אל ג' ו) ביאר שכיוון הגוף לא"י מועיל רק למי שאינו יכול להיות בפועל בא"י מחמת אונס והסכנה, ולא תועיל הכוונה במקום שאין טענת אונס גמור, ובשל"ה (תמיד הג"ה פרק נר מצוה) כתב "כשישראל הם בחוץ לארץ הרי הם ברשות שרי האומות ואין דרך לעלות תפילתם שאין שערי שמים אלא בארץ ישראל... בחוץ לארץ הכל סתום אצל השמים... התפילות שהן בחוץ לארץ אין להם דרך לעלות לפני השם יתברך זולתי כשישראל משלחים אותם מחוץ לארץ נגד ירושלים" - ומכל זאת מוכח ההבדל התהומי שבין תפילות א"י לתפילות חו"ל, וכמה נואלו היוצאים לחו"ל כדי להתפלל שם, ובפרט בראש השנה שבו עומדים הכל לבקש על נפשם.

גם מדברי רבי נחמן עצמו מבואר שכוונתו היתה לנסיעה לצדיקים בעודם בחיים שהרי מטרת הנסיעה היא להתקשר לצדיק ואל המוחין שלו, ופשוט שזה אפשרי רק בעוד הצדיק חי, כי אילו כוונתו היתה רק לצדיק כל הדורות הרי שהיה שולח את חסידיו לשיני חברון [וכ"כ בליקוטי מוהר"ן קמא ח' ב' שכשהוא מקושר להצדיק והרב שבדור ממשיך רוח חיים מהצדיק שבדור], ועוד - מבואר מדבריו שדיבר על המעלה של נסיעה לצדיקים ולא דוקא אליו [כפי שבליקוטי מוהר"ן כתב (לא מצאתי היכן) שצריך כל אדם לקשר את תפילתו לצדיק הדור כי כל צדיק וצדיק הוא בבחינת משה], וממילא פשוט שכשכתב במפורש ש"כל האנשים המקורבים אלי שיהו כולם על ראש השנה" - כוונתו דוקא למקורבים אליו כי אותם עליו להעלות בתפילותיו ולתקן בתיקוניו, ולא היתה כוונתו שכל ישראל ינהרו אחריו, ופשוט שלא התכוון שדרי א"י יעזבו את ארץ הקדש כדי לפקוד אותו לאחר מותו באדמת אוקראינה הרוויה מדם יהודים; עוד מבואר בדברי מוהר"ן שעיקר עבודת ר"ה היא להמשיך את קדושת א"י - וממילא פשוט שהיוצא מא"י לחו"ל כדי להמצא בקרבתו - עושה הפוך מהדרכתו ופוגם במטרה העיקרית של ר"ה המבוארת במקומות רבים בדבריו, לדוגמא ראה לקוטי הלכות (או"ח בית הכנסת ה' י"ד) "בר"ה נברא העולם על כן אז אנו עוסקין לעשות דרך כבושה לא"י שכל תקותינו לשוב לשם בקרוב כי עיקר התגלות קדושת א"י הוא בר"ה", ובהמשך (אות ט"ז) כתב שעל כן צריכין לנסוע לצדיקי אמת על ראש השנה... שהוא הדרך לא"י", ובהמשך (אות כ') כתב על השופר "שזהו בחינת שבאין לארץ ישראל ממש כי עיקר המוחין בארץ ישראל", ועוד ועוד במקומות רבים - ומעתה כמה נואלו אלו שכבר זכו לטעום באמת טעם א"י ודוקא לקראת ר"ה עוזבים את הארץ ש"תמיד עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה" לארץ אוקראינה הטמאה כדי לנסות להשיג בחינת א"י, ומשתעשעים בתחושה מדומה של התעלות, והרי תחושת רוממות אינה מהווה הוכחה שמעשה הטיסה לאומן היה נכון כפי שגם במעשה העגל [להבדיל] אמרו "חג לה'", ואולי כעת זכינו להבין מדוע היוצאים לאומן מתהדרים שזוכים לראות ניסים במימון הנסיעה - כי הרי לבעל-דבר לא חסרים אמצעים.